

**SLOVENSKÁ POĽNOHOSPODÁRSKA UNIVERZITA
V NITRE**

BAKALÁRSKA PRÁCA

2008

Anka Benja

**SLOVENSKÁ POĽNOHOSPODÁRSKA UNIVERZITA
V NITRE**

Rektor: prof. Ing. Mikuláš Látečka, PhD.

FAKULTA EURÓPSKYCH ŠTUDIÍ A REGIONÁLNEHO ROZVOJA

Dekan: prof. Ing. Dušan Húska, PhD.

**Porovnanie kandidátskych krajín v procese vstupu do
Európskej únie**

Bakalárska práca

Katedra európskych štúdií

Vedúci katedry: doc. Dr. Ing. Pavol Fekete, PhD.

Vedúci práce: Ing. Ľubica Rumanovská, PhD.

Anka Benja

Nitra 2008

Abstract

The aim of bachelor work is to analyse issue integration countries of Western Balkans into European structure, with focus integration of Croatia, Turkey and Macedonia. The main aim is creation statement about single period precluding entrance Croatia, Turkey and Macedonia. Result of the bachelor work is comparison economy, agriculture and fisheries between candidates countries. Measure of unemployment in 2006 in Croatia is 14 %, at least unemployment people is in Turkey 10,2 % and the biggest measure of unemployment is in Macedonia 36 %. GDP in Croatia in 2006 is 29 800 mld.eur on inhabitant. In Macedonia GDP in 2006 is 426 236 mld.eur. GDP in Turkey in 2006 is 7 170 mld.eur. Expected accession Croatia and Macedonia into European Union is in 2010, Turkey in 2014.

Key words: European Union, European Community, European Community Coal and Steel, The European Economic Community, European Atomic Energy Community, Common Foreign Politic, Schengen Information System, Stabilization and Asociation Process

Kľúčové slová: Európska únia, Európske spoločenstvá, Európske spoločenstvo uhlia a ocele, Európske hospodárske spoločenstva, Európske spoločenstvo pre atómovú energiu, Spoločná zahraničná politika, Schengenský informačný systém, Stabilizačný a asociačný proces

ČESTNE PREHLÁSENIE

Čestne prehlasujem že som bakalársku pracú vypracovávala samostatne, a že som uviedla všetku použitú literatúru súvisiacu so zameraním bakalárskej práce.

Nitra, 20.05.2008

POĎAKOVANIE

Touto cestou sa chcem poďakovať Ing. Ľubici Rumanovskej, PhD. za pomoc, odborné vedenie, cenné rady a pripomienky pri vypracovaní mojej bakalárskej práce.

Nitra, 20.05.2008

POUŽITÉ OZNAČENIE

- EU - Európska únia
- EK - Európska komisia
- ES - Európske spoločenstvo
- ESUO - Európske spoločenstvo uhlia a ocele
- OSN - Organizácie spojených národov
- EHS - Európske hospodárske spoločenstvo
- Euratom - Európske spoločenstvo pre atómovú energiu
- GATT - Všeobecná dohoda o clách a obchode
- OEEC - Organizácia pre európsku hospodársku spoluprácu
- OECD - Organizáciu pre hospodársku spoluprácu a rozvoj
- NATO - Organizácia Severoatlantickej zmluvy
- CFSP - Spoločná zahraničná politika
- SIS - Schengenský informačný systém
- SAP - Stabilizačný a asociačný proces

OBSAH

Abstract	2
POUŽITÉ OZNAČENIE	5
ÚVOD	8
1 PREHLAD O SÚČASNOM STAVE RIEŠENEJ PROBLEMATIKY	10
1.1 Európska únia- základné pojmy	10
1.2 Ciele a piliere Európskej únie	10
1.3 Inštitucionálny rámec Európskej únie.....	12
1.4 Vývoj integračných procesov v EU	14
1.4.1 Povojnové začiatky	14
1.4.2 Päťdesiate roky- 3 Spoločenstva.....	15
1.4.3 Rozširovanie EÚ – integrácia štátov do EÚ	18
1.4.4 Základné zmluvné dokumenty EÚ upravujúce rozširovanie EÚ.....	19
Schengenská dohoda (14. jún 1985).....	21
1.5 Kandidátske krajiny a Európska únia	22
1.5.1 Podmienky vstupu.....	22
1.5.2 Situácia v kandidátskych krajinách.....	26
2 CIEĽ PRÁCE	30
3 METODIKA PRÁCE	31
4 VÝSLEDKY PRÁCE A DISKUSIA	32
4.1 Hodnotenie kandidátskych krajín EÚ – Chorvátska republika.....	32
4.1.1 Vývoj predstupových rokovaní v ekonomike	34
4.1.2 Vývoj predvstupových rokovaní v poľnohospodárstve a rybolove	35
4.2 Hodnotenie kandidátskych krajín EÚ - Turecko	35
4.2.1 Vývojový vzťah v procese začlenenia Turecka do Európskej Únie	37
4.2.2 Vývoj predstupových rokovaní v ekonomike	38
4.2.3 Vývoj predvstupových rokovaní v poľnohospodárstve a rybolove	39
4.2.4 Hospodárstvo Turecka	39

4.3	Hodnotenie kandidátskych krajín EÚ – Bývala juhoslovanská republika Macedónsko (Macedónsko).....	40
4.3.1	Vývoj predstupovych rokovanií v ekonomike.....	42
4.3.2	Vývoj predvstupových rokovanií v poľnohospodárstve a rybolove.....	42
4.4	Porovnanie makroekonomických ukazovateľov kandidátskych krajín	43
4.5	Potenciálne kandidátske krajiny	45
5	ZÁVER A NÁVRH NA VYUŽITIE POZNATKOV.....	47
6	POUŽITÁ LITERATÚRA.....	49

ÚVOD

Rozširovanie predstavuje jeden z najsilnejších politických nástrojov EÚ. Posilňuje strategické záujmy EÚ v oblasti stability, bezpečnosti a pri predchádzaní konfliktom. Napomáha pri zvyšovaní prosperity a hospodárskeho rastu, ako aj pri zabezpečovaní významných dopravných a energetických ciest. Súčasný plán rozširovania zahŕňa krajiny západného Balkánu a Turecko, ktorým bola prisľúbená možnosť stať sa členmi EÚ potom, ako splnia stanovené podmienky.

Európska únia má v súčasnosti 27 členských štátov, s celkovou rozlohou 4 325 675 km² a približne 496 miliónov obyvateľov, čo je tretia najväčšia populácia na svete po Číne (1 306 mil.) a Indii (1 080 mil.).

Do súčasnej doby sa EÚ rozšírila celkom šesťkrát. Po prvýkrát v roku 1973 o Dánsko, Írsko a Spojené kráľovstvo. Grécko sa pripojilo v roku 1981, nasledované Španielskom a Portugalskom v roku 1986. Ďalšie rozšírenie bolo v roku 1995, kedy sa členskými štátmi stalo Fínsko, Rakúsko a Švédsko. Rozšírenie EÚ v máji 2004 bolo najväčšie v histórii Únie. Členmi sa stalo týchto 10 krajín: Cyprus, Česko, Estónsko, Litva, Lotyšsko, Maďarsko, Malta, Poľsko, Slovensko a Slovinsko. Posledné rozšírenie sa uskutočnilo v januári 2007, keď sa členmi stali Rumunsko a Bulharsko.

Chorvátsko sa stalo kandidátskou krajinou v roku 2004. Prístupové rokovania začali 3. októbra 2005. Cieľom Chorvátska bol vstup do EÚ v roku 2007, odhady predstaviteľov však hovoria o možnom dátume vstupu okolo roku 2010.

O možnom vstupe Turecka do EÚ sa vedú debaty už po desaťročia. Turecko podalo oficiálnu prihlášku v roku (Rozširovanie EU, 1963) , ale oficiálny status dostalo až po summite v Helsinkách v roku 1999. Zahájenie rokovania o pristúpení sa uskutočnilo 3. októbra 2005.

Zástancovia prijatia Turecka poukazujú na to, že by to znamenalo stabilizáciu jeho inštitúcií a právneho poriadku, posilnilo by to význam ekonomiky EÚ vo svete. Pokiaľ by Turecko splnilo všetky podmienky pre prijatie, nie je podľa nich možno jeho vstup do EÚ ďalej odďaľovať. Vstup do Európskej únie by bol taktiež akousi odmenou za jeho dlhodobé členstvo v NATO a pokrok v oblasti ľudských práv.

Odporcovia Turecka v Európskej únii naopak poukazujú na to, že jeho prevažná časť leží mimo Európy a ďalej argumentujú tým, že má veľmi zlé vzťahy so susednými štátmi Cyprom a Arménskom. Mnohí z nich taktiež pochybujú o pokroku v oblasti dodržiavania ľudských práv a upozorňujú na etnické spory s tureckými Kurdmi. Kritici

prijatia Turecka do EÚ sa ďalej obávajú zmeny mocenskej rovnováhy v Európe (predpokladá sa, že by Turecko bolo v dobe vstupu najľudnatejším štátom EÚ, najviac s väčšinou moslimskou populáciou).

Medzi kandidátske krajiny patri aj Macedónsko, je to najmenej rozvinutá krajina z bývalých zväzových republík niekdajšej komunistickej Juhoslávie.

Na základe uvedeného sa bakalárska práca zameriava na problematiku integrácie vybraných kandidátskych krajín do Európskej únie. Hlavným cieľom bolo vytvoriť prehľad o jednotlivých obdobiach predchádzajúcich vstupu kandidátskych krajín s dorazom na problematiku plnenia prístupových kritérií v oblasti ekonomiky a poľnohospodárstva. Práca porovnáva jednotlivé krajiny v priebehu integračného procesu, v časovom období, ktoré pokrývajú správy publikovane Európskou komisiou.

1 PREHLAD O SÚČASNOM STAVE RIEŠENEJ PROBLEMATIKY

1.1 Európska únia- základné pojmy

Európska únia je integračným zoskupením 27 štátov Európy, ktorých spája najmä spoločne dosahovanie cieľov v ekonomickej, politickej a sociálnej oblasti. Pojem európska únia sa používa od 1.1.1993, kedy vstúpila do platnosti Maastrichtská zmluva, alebo takzvaná Zmluva o Európskej únii (Horvath, 2004)

Európska Únia vyrástla na základe Európskeho spoločenstva uhlia a ocele, Európskeho spoločenstva pre atómovú energiu a Európskeho spoločenstva. V porovnaní s tradičnými zväzkami štátov zásadná novota EU spočíva v tom, že členské štáty sa vzdali časti svojej suverenity v prospech Európskeho spoločenstva (ES) vo svojom strede, a toto vybavili kompetenciami nezávislými od členských štátov (Európska Dokumentácia, 1999).

V r. 1998 sa Európska únia stáva pamätníkom venovaným jej prvým priekopníkom. Únia je pokročilou formou mnoho sektorovej integrácie, jej kompetencie sa rozširujú na ekonomiku, priemysel, politiku, práva občanov a zahraničnú politiku pätnástich štátov (Fontaine, 1998).

Európska únia bola vytvorená podpísaním Maastrichtskej zmluvy zo dňa 07.02.1992, ktorá vstúpila do platnosti 01.11.1993. Znamená zásadné prehĺbenie ekonomickej integrácie prechodom k prvým k politickej integrácii členských štátov, napr. uplatnením spoločnej zahraničnej a bezpečnostnej politiky, zavedením občianstva Únie, spoluprácu v oblasti justície a vnútorných vecí (Zly, 1997).

1.2 Ciele a piliere Európskej únie

Základne ciele Európskej únie sú vytýčené v článku 2-1 ZEU (Karas - Králik, 2004).

- ◆ Podporovať vyvážený a udržateľný ekonomický a sociálny pokrok, a to najmä vytvorením priestoru bez vnútorných hraníc, posilňovaním ekonomickej a sociálnej súdržnosti, zavedením hospodárskej a menovej únie a prijatím jednotnej meny,
- ◆ Presadzovať identitu na medzinárodnej scéne, najmä prostredníctvom spoločnej zahraničnej a bezpečnostnej politiky, ako aj spoločnej koncepcie obrannej politiky,

- ◆ Posilňovať ochranu práv a záujmov štátnych občanov členských štátov zavedením občianstva únie,
- ◆ Rozvíjať úzku spolupracuj oblasti spravodlivosti a vnútra,
- ◆ V plnom rozsahu zachovať právny systém Spoločenstiev (acquis communautaire) a rozvíjať ho.

Štruktúra európskej únie: model troch pilierov:

❖ Prvý pilier: Európske spoločenstvá

Prvý pilier tvoria tri európske spoločenstvá (ES, ESUO, EAS), prehĺbené a rozšírené hospodársku a menovú úniu. Prvý pilier stelesňuje najrozvinutejšiu formu komunitárnej jurisdikcie. V rámci ES môžu orgány spoločenstva vytvárať legislatívu v tých oblastiach politiky, ktoré im boli prenesene. Srdcom ES je vnútorný trh s jeho základnými slobodami (voľný pohyb tovaru, voľný pohyb pracovných síl, sloboda podnikania, voľný pohyb služieb) a jeho poriadok hospodárskej súťaže. Ako politiky spadajúce do kompetencie spoločenstva treba uviesť: hospodársku a menovú politiku, agrárnu politiku, vízovú, azylovú a migračnú politiku, dopravnú politiku, daňovú politiku, politiku zamestnanosti, obchodnú politiku, sociálnu a vzdelávaciu politiku, politiku v oblasti mládeže, kultúrnu politiku, atď.

❖ Druhý pilier: Spolupráca v oblasti spoločnej zahraničnej a bezpečnostnej politiky

V Zmluve o EU sa šéfovia štátov a vlád členských štátov dohodli postupne rozvíjať spoločnú zahraničnú a bezpečnostnú politiku, ktorá bude zameraná najmä na tieto ciele:

- Ochrana spoločných hodnôt, zásadných záujmov a nezávislosti EU
- Posilňovanie bezpečnosti EU a jej členských štátov
- Zachovanie svetového mieru a posilnenie medzinárodnej bezpečnosti v súlade so zásadami Charty OSN, helsinského Záverečného aktu z roku 1975 a Parížskej charty z roku 1990
- Podpora medzinárodnej spolupráce
- Podpora demokracie a zákonnosti, ako aj rešpektovanie ľudských práv základných slobôd

❖ **Tretí pilier: Policajná a justičná spolupráca**

Cieľom policajnej a justičnej spolupráce je spoločným postupom pri prevencii a boji s kriminalitou, s rasizmom a xenofóbiou garantovať všetkým občanom priestor slobody, bezpečnosti a pravá (čl. 29 30 Zmluvy o EU). V oblasti justičnej spolupráce ide navyše aj o uľahčenie a urýchlenie spolupráce v súdnom konaní a výkone súdnych rozhodnutí, uľahčenie vydávania osôb medzi štátmi, stanovenie minimálnych predpisov o znakoch skutkových podstatí trestných činov a trestoch v oblasti organizovanej kriminality, terorizmu a obchodu s drogami (čl. 31 a 32 Zmluvy o EU).

1.3 Inštitucionálny rámec Európskej únie

Medzi najhlavnejšie inštitúcie Európskej únie patria Európska komisia, Rada Európskej únie, Európsky parlament, Európska rada a Súdny dvor Európskych spoločenstiev. Medzi poradne orgány sa zaraďujú Európsky hospodársky a sociálny výbor a Výbor regiónov. Ďalšie inštitúcie EU sú Európsky dvor audítorov, Európska centrálna banka, Európska investičná banka a Európsky ombudsman (Weidenfeld, 1997).

Rada Európskej únie je hlavnou rozhodovacou inštitúciou. Pozostáva z ministrov 15 členských štátov zodpovedných za tú oblasť politiky, ktorá sa pravé prerokúva na danom stretnutí: zahranične veci, poľnohospodárstvo, priemysel, doprava, životné prostredie, atď. Článok 205 (povodne článok 148) Zmluvy o ES rozlišuje medzi rozhodnutiami prijatými jednomyseľné, jednoduchou väčšinou a kvalifikovanou väčšinou (62 hlasov z celkových 87). Prezidentstvo Rady rotuje, mení sa každých šesť mesiacov.

Európsky parlament poskytuje demokratické fórum na diskusiu. Ma dozornú funkciu a zohráva tiež úlohu v legislatívnom procese. Voľby do Európskeho parlamentu sa uskutočňujú priamym všeobecným hlasovaním každých pat rokov (prvé sa konali v júni 1979). Parlament ma v súčasnosti 626 miest. Parlament ma tri sídla: v Štrasburgu, v Bruseli a v Luxemburgu. Parlament si delí legislatívnu funkciu a rozpočtové právomoci s Radou. Jednou z hlavných funkcií Parlamentu je poskytovať politike hybnú silu.

Európska komisia je ďalšou kľúčovou inštitúciou Spoločenstva. Komisia spoločná pre všetky tri Spoločenstva (ESUO, EHS, Euratom) bola vytvorená 1. júla 1967, kedy

vstúpila do platnosti zmluva zlučujúca exekutívu. Skladá sa z 27 komisárov, viacerých administratívnych organov a na jej čele stojí predseda, ktorého navrhuje Rada Európskej únie. Komisia ma značný stupeň nezávislosti pri vykonávaní svojich povinností. Zastupuje záujmy spoločenstva a neprijíma žiadne inštrukcie od jednotlivých členských štátov. Ako strážca zmlúv zabezpečuje, aby sa nariadenia a smernice prijaté radou správne realizovali. Môže predložiť spor pred súdny dvor s cieľom zaručiť uplatnenie práva Spoločenstva. Komisia má výhradné pravo iniciovať a môže zasiahnuť do hociktorého štádia legislatívneho procesu s cieľom uľahčiť dohodu v rámci rady alebo medzi radou a parlamentom. Zavádza rozhodnutia prijaté Radou. Európska komisia sídli v Bruseli.

Súdny dvor Európskych spoločenstiev, ktorý zasadá v Luxemburgu, pozostáva z 15 sudcov a deviatich generálnych advokátov ustanovených na šesťročné obdobie s možnosťou predĺženia zmluvy medzi členskými štátmi, na základe ktorej sa vyberajú osoby, ktorých nezávislosť je bez akýchkoľvek pochybností. Úlohou súdneho dvora je zabezpečiť výklad a implementáciu práva spoločenstva v súlade so zmluvami.

Európsky účtovný dvor vykonáva audit spoločenstva, kontroluje legálnosť a správnosť príjmov a výdajov rozpočtu spoločenstva a preveruje hospodárnosť finančného manažmentu. V súčasnosti ma účtovný dvor 27 členov, ktorých menuje rada na šesť rokov na základe rozhodnutia kvalifikovanou väčšinou, pričom ich funkčné obdobie je možné predĺžiť. Členovia riadia kontrolnú činnosť účtovného dvora a vypracovávajú správy a stanoviská.

Hospodársky a sociálny výbor má poradenskú funkciu a jeho členmi sú zástupcovia rozličných hospodárskych a sociálnych záujmových zoskupení. Svoju funkciu plní cestou stanovísk adresovaných na orgány Európskej únie, najmä v rámci legislatívneho konania. Výbor má v súčasnosti 344 členov (v závislosti od veľkosti členského štátu 5 až 25 členov z každého štátu).

Výbor regiónov má tiež poradenskú funkciu a jeho členmi sú zástupcovia regionálnej a miestnej samosprávy. Jeho zloženie zodpovedá zloženiu Hospodárskeho a sociálneho výboru (Fontaine,1998).

Európska rada je orgán, ktorého vznik podmienili potreby samotnej praxe. Má poskytovať Európskej únii politické podnety pre jej ďalší rozvoj, prerokovať závery k smerovaniu hospodárskej politiky a vymedzovať zásady spoločnej zahraničnej a bezpečnostnej politiky. Zaoberá sa otázkami, ktoré patria do všetkých troch pilierov Európskej únie. Zasadnutia európskej rady sa konajú najmenej dva krát do roka

a prijímajú sa na nich hlavne politické iniciatívy EU. Miesto stretnutia určuje krajina predsedajúca Rade EU. Z právnej stránky Európska rada nie je inštitúciou EU, pretože vystupuje nad jej rámec a nepodlieha kontrole súdneho dvora. Rozhodnutia prijíma na základe konsenzu, avšak nie sú právne záväzné.

Európska centrálna banka je vo svojich rozhodnutiach o menovej politike úplne nezávislá. Disponuje výlučným právom na stanovenie krátkodobých úrokových sadzieb a má právo využívať aj iné nástroje menovej politiky, ktoré sú nevyhnutne na udržanie stability eura.

Európska investičná banka má vo vzťahu k členským štátom EU ako hlavnú úlohu prispievať k financovaniu určitých politík v oblastiach, ako napr., dopravná infraštruktúra a komunikácie, ekonomicky rozvoj menej rozvinutých regiónov, životné prostredie alebo energetická politika. Banka vyvíja aktivity aj v rámci politiky rozvojovej spolupráce, odvodenej zo zmlúv a dohôd, ktoré uzavrela Európska únia s viac ako 120 krajinami tretieho sveta.

1.4 Vývoj integračných procesov v EU

1.4.1 Povojnové začiatky

Myšlienka zjednotenej Európy nebola privilegiom 20. storočia. Po druhej svetovej vojne sa Európa nachádzala v morálnom aj ekonomickom kolapse. Vnútorne prvoeurópske sily výrazne posilnila pomoc Spojených štátov, ktoré v roku 1947 vyhlásili Marshallov plán znovu obnovenia Európy. V tom istom roku bola podpísaná Všeobecná dohoda o clách a obchode (General Agreement on Trade and Tariffs-GATT) v snahe liberalizovať svetový obchod. Takouto inštitúciou sa v roku 1948 stala Organizácia pre európsku hospodársku spoluprácu (Organization for European Economic Co-operation- OEEC), v roku 1960 premenovaná na Organizáciu pre hospodársku spoluprácu a rozvoj (Organization for Economic CO-operation and Development –OECD). Ďalšia povojnová spolupráca sa presadila vo vojenskej oblasti a viedla v roku 1949 k podpísaniu Bruselskej zmluvy medzi Francúzskom, Veľkou Britániou a tromi štátmi Beneluxu a založeniu NATO (North Atlantic Treaty Organization). Neskôr v roku 1954 vznikla západoeurópska únia, ktorá mala plniť funkciu obranného spoločenstva západoeurópskych štátov. V oblasti ekonomickej integrácie bola významná colná únia vytvorená v roku 1944 medzi štátmi Beneluxu.

V politickej rovine bola zasa významná iniciatíva Veľkej Británie, ktorá po Kongrese pre Európu, konanom v Haagu v roku 1948, vyzvala na vytvorenie medzivládnej organizácie bez vplyvu na suverenitu štátov. Výsledkom bol Štatút Rady Európy podpísaný v roku 1949, ktorý zriadil Radu ministrov a Parlamentne zhromaždenie Rady Európy. Najvýznamnejším úspechom Rady Európy bolo prijatie Európskeho dohovoru o ľudských právach, ktorý bol podpísaný v roku 1950 a platnosť nadobudol v roku 1953 (Karas - Králik, 2004).

1.4.2 Päťdesiate roky- 3 Spoločenstva

Ako bolo naznačené, novodobé európske integrácie datujeme do päťdesiatych rokov dvadsiateho storočia. V tej dobe došlo k vytvoreniu troch európskych spoločenstiev, ktoré formovali, a z veľkej časti doteraz formujú súčasnú podobu Európskej únie.

Schumanova deklarácia

Francúzsky minister zahraničia Róbert Schuman predložil 9. mája návrh na zavedenie spoločnej výroby uhlia a ocele, z ktorého mal podľa jeho slov vzniknúť „ prvý konkrétny základ“ európskej federácie, ktorá je nevyhnutná pre udržanie mieru. Skutočným autorom plánu na vytvorenie spoločného trhu uhlia a ocele bol predseda francúzskeho vysokého plánovacieho úradu Jean Monnet, vžilo sa pre pomenovanie návrhu francúzskej vlády označenie Schumanova deklarácia podľa politika, ktorý ju predložil.

Cieľom zavedenia spoločnej výroby uhlia a ocele bolo dosiahnutie mieru v Európe, predovšetkým medzi Francúzskom a Nemeckom, tradičnými vojnovými nepriateľmi. Schuman jednoznačne povedal, že si je vedomý obmedzenosti vybranej oblasti spolupráce, pritom ale vyjadril presvedčenie, že sa má jednať len o jeden z mnohých krokov, ktoré povedú k vytvoreniu federatívnej štruktúry v Európe . Ostalo ešte odpoveď, prečo práve prepojenie uhlia a ocele malo prispieť k udržaniu mieru v Európe. Z ocele sa okrem iných produktov vyrábali aj zbrane. Uhlie bola hlavná energetická surovina tej doby a bez nej nebola možná výroba ocele (König – Lacina - Prenosil 2006).

Európske spoločenstvo uhlia a ocele

Róbert Schuman ponúkol členstvo v navrhovanej organizácii všetkým štátom Európy, ktoré oň prejavili záujem. Predpoklad, že sa do integračného zoskupenia bude chcieť zapojiť viac štátov, bol logický, opretý o skutočnosť, že v Európe existovalo len veľmi málo štátov nepostihnutých druhou svetovou vojnou. A keď udržanie mieru v Európe bolo hlavným cieľom Schumanovho návrhu, potom sa dá odvodiť, že tento cieľ zdieľali skutočne všetky európske štáty. Ďalším spoločným menovateľom bola potreba rekonštruovať Európu zničenú šesťročným konfliktom. Cieľom Európskeho spoločenstva uhlia a ocele bolo prispievať, na základe spoločného trhu, k hospodárskemu rozvoju a k zvýšeniu životnej úrovne v členských štátoch, zaistiť čo najracionálnejšiu deľbu výroby na čo najvyššej úrovni produktivity pri udržaní nepretržitej zamestnanosti bez toho, aby v hospodárstve členských štátov boli vyvolané základné a dlhodobé poruchy. Na základe takzvanej Parížskej zmluvy boli následne ustanovené štyri základné orgány spoločenstva: vysoký úrad, zhromaždenie, rada ministrov, súdny dvor.

Štáty Beneluxu predložili 22.05.1955 ostatným štátom ESUO memorandum s návrhmi na ďalší vývoj integrácie a navrhli zvolať konferenciu s cieľom vypracovať zmluvu o integrácii dopravy, energetiky a atómovej energie, zmluvu o ekonomickej integrácii a zmluvu o európskych inštitúciách. Ministri zahraničných členských štátov na konferencii v talianskej Messine 1. a 2. júna 1955 navrhli, prijali a rozhodli o vytvorení dvoch organizácií: pre spoločný trh a atómovú energiu. Dňa 27. marca 1957 tak mohli byť v Ríme podpísané ďalšie dve, tzv. Rímske zmluvy: zmluva zakladajúca Európske hospodárske spoločenstvo(EHS) a zmluva zakladajúca Európske spoločenstvo pre atómovú energiu (Euratom). Do platnosti vstúpili po ratifikácii vo všetkých členských štátoch 1. januára 1958 (König - Lacina - Prenosil, 2006).

Európske hospodárske spoločenstva

Cieľom Európskeho hospodárskeho spoločenstva bolo „vytvorenie spoločného trhu a postupným odstraňovaním rozdielov medzi hospodárskymi politikami členských štátov podporovať harmonický rozvoj hospodárskych činností v spoločenstve, nepretržitý a vyvážený rast, vyššiu stabilitu, rýchlejšie zvyšovanie životnej úrovne a užšie kontakty medzi členskými štátmi“ (König - Lacina - Prenosil, 2006).

Európske spoločenstva pre atómovú energiu

V jadrovej energii bol spozorovaný energeticky zdroj zajtrajška , ktorí mal vyriešiť problémy spojené hlavne s uhoľnými elektrárnami, na ktorých bola postavená energetická sústava každého štátu vtedajšej doby. Týmito problémami boli okrem obmedzenosti zásob uhlia (tak či onak nutnosti jeho neskoršieho nahradenia) ďalej znečisťovania životného prostredia a množstvo banských nešťastí. Životné prostredie je poznamenávané pri ťažbe uhlia a pri jeho spracovávaní. Boli to práve päťdesiate roky s výrazným rastom priemyselnej výroby, s týmto rastom je spojený vznik známeho termínu SMOG. Okrem uhlia sa ako zdroj energie po druhej svetovej vojne stále viac presadzovala ropa. História už poznala niekoľko ropných šokov, kedy sa výrazne obmedzila ťažba ropy a jej cena sa behom niekoľkých mesiacov zdvojnásobila. Práve v päťdesiatich rokoch k jednému z týchto šokov došlo. Dôvodom bola Suezská kríza v roku 1956. Suez bol ako strategický prielav kontrolovaný Britmi a Francúzmi, aj keď pripadal Egyptu.

Na záver základnej analýzy všetkých troch zmlúv môžeme podotknúť, že najdôležitejšou pre európsku integráciu je zmluva EHS, ktorá po mnohých zmenách a doplneniach v podstate definuje podobu Európskej integrácie dodnes. Euratom nenaplnil nádeje, ktoré do nej vkladal napríklad Jean Monnet (Fiala a Pitrova, 2002).

Ten od Euratomu naopak očakával, že sa stane hlavným integračným bodom. Predpokladal, že sa atómová energia stane hlavným budúcim energetickým zdrojom a členské štáty budú chcieť na tomto poli vzhľadom k technologickej náročnosti a finančnej nákladnosti spolupracovať. Opak bol pravdou. Členské štáty a predovšetkým Francúzsko pristupovali len na spoločný jadrový výskum, ale jadrová energetika fungovala pod zámkou vojenského utajenia oddelene . Ostatné dve spoločenstvá budú ďalej zmieňované len v prípade, keď ich aktivity mali výrazný dopad na celý integračný proces (König – Lacina – Prenosil, 2006).

1.4.3 Rozširovanie EÚ – integrácia štátov do EÚ

Prvé rozšírenie Európskeho spoločenstva

Stalo sa v roku 1. januára 1973 a do Európskeho spoločenstva sa pripojili tieto štáty: Veľká Británia, Írsko a Dánsko.

Druhé rozšírenie Európskeho spoločenstva

Bolo dňa 1. januára 1981, keď sa Grécko stalo desiatym členským štátom ES.

Tretie rozšírenie Európskeho spoločenstva

Podobne ako Grécko, tak aj Portugalsko a Španielsko vyjadrili záujem o vstup do ES v roku 1962. Oba štáty boli v porovnaní s pôvodnou Šestkou veľmi chudobné, ale tak ako v prípade Grécka prevážila i tu snaha podporiť novoriadiacu sa demokraciu na Pyrenejskom polostrove a 1. januára 1986 oba štáty vstúpili do ES, čím jeho členskú základňu rozšírili na 12 štátov.

Obdobie 90. rokov 20. storočia začalo symbolicky zjednotením Nemecka a pokračovalo prípravami na to, čo by sme mohli nazvať zjednotením Európy.

1990 – Zjednotenie Nemecka: keď po páde komunistického režimu vo východnej Európe Spolková republika Nemecka oznámila svoj zámer zjednotiť sa s východným Nemeckom, obávalo sa Francúzsko očakávanej nemeckej politickej i hospodárskej dominancie. Preto pristúpila na prehĺbovanie spolupráce v politickej a bezpečnostnej oblasti v rámci ES, ale za predpokladu, že sa Nemecko zriekne svojej silnej meny. Tým bol položený základ pre vytvorenie Hospodárskej a menovej únie s jedinou menou – eurom.

Štvrté rozšírenie Európskeho spoločenstva

1. januára 1955 sa pripojením Rakúska, Fínska a Švédska do Európskej únie stala pätnásťka. Prijatím týchto štátov bolo predpokladom v tej dobe o veľké rozšírenie štátov strednej a východnej Európy.

Piate rozšírenie Európskeho spoločenstva

1. januára 2004 sa EÚ sa rozširuje o najväčší počet štátov v histórii EÚ a to Slovensko, Česká republika, Poľsko, Maďarsko, Slovinsko, Malta, Litva, Lotyšsko, Estónsko, Cyprus. Toto rozšírenie bolo ukončené v roku 01.01.2007, keď sa členmi EÚ stali Rumunsko a Bulharsko.

1.4.4 Základné zmluvné dokumenty EÚ upravujúce rozširovanie EÚ

Chronologický stručný prehľad o najdôležitejších zmluvách, ktoré sprevádzali históriu EÚ:

Parížska zmluva (18. apríl 1951)

Na základe tejto zmluvy vzniká Európske spoločenstvo pre uhlie a oceľ za účelom sformovania spoločného trhu, spoločných cieľov a spoločných inštitúcií na obdobie 50-tich rokov. Zmluvu podpísali: Belgicko, Francúzsko, Holandsko, Luxembursko, Nemecko a Taliansko. Zmluva vstúpila do platnosti 25. júla 1952.

Za podnet k vzniku Spoločenstva možno považovať výzvu Francúzskeho ministra zahraničných vecí Roberta Schumana, z 9. mája 1950.

Hlavné body:

- ◆ voľný pohyb tovarov a slobodný prístup k výrobným faktorom,
- ◆ neustály monitoring trhu s cieľom predísť jeho deformáciám, ktoré by viedli k zavedeniu výrobných kvót,
- ◆ rešpektovanie pravidiel hospodárskej súťaže a cenovej transparentnosti,
- ◆ podpora modernizácie a konverzie uhoľného a oceliarskeho odvetvia.

Vznik inštitúcií

- ◆ najvyššia autorita, „Európska komisia“,
- ◆ spoločné zhromaždenie, „Európsky parlament“,
- ◆ osobitná rada ministrov, „Rada“,
- ◆ „Súdny dvor“,
- ◆ Dvor audítorov“

Rímske zmluvy (25. marec 1957)

Rímskymi zmluvami sú nazývané dve zmluvy, a to Zmluva o Európskom hospodárskom spoločenstve (EHS) a Zmluva o Európskom spoločenstve pre jadrovú energiu (EURATOM). Doba neurčitá, na ktorú boli tieto zmluvy podpísané im dáva takmer konštitucionálny charakter. Do platnosti vstúpili 1. januára 1958.

Európske združenie uhlia a ocele vnímali jeho zakladatelia svoj počín ako v podstate prvú fázu v procese formovania „Európskej federácie“. Vytvorenie spoločného trhu s uhlím a oceľou predstavovalo akýsi experiment, na základe ktorého sa mala spolupráca rozširovať postupne aj do iných ekonomických oblastí, pričom celý proces mal vyústiť do vytvorenia „politckej“ Európy.

Jednotný európsky akt (JEA) (17. február 1986)

JEA bol pôvodne podpísaný deviatimi členskými krajinami, ku ktorým sa neskôr, 26. februára 1986, pridali aj Dánsko (na základe referenda), Grécko a Taliansko. Akt bol síce ratifikovaný parlamentmi jednotlivých členských štátov ešte v priebehu roku 1986, avšak vzhľadom na skutočnosť, že jeden občan Írska sa v tejto súvislosti obrátil na Írske súdy, muselo byť vstúpenie aktu do platnosti odložené o šesť mesiacov neskôr, na 1. júla 1987.

Hlavné ciele aktu:

- ◆ od 1. januára 1987 vytvoriť veľký vnútorný trh,
- ◆ Európsky parlament by mal získať silnejšiu pozíciu za účelom odstránenia existujúcich nedostatkov v rozhodovacom procese Spoločenstva,
- ◆ Rada ministrov by mala získať rozšírené rozhodovacie právomoci.

Maastrichtská zmluva (Zmluva o EÚ) (7. februára 1992)

Maastrichtská zmluva bola vyvrcholením snáh o vytvorenie politickej únie, čím by sa zmenil štatút Európskej únie ako hospodárskeho združenia. Výsledkom je pokrok dosiahnutý v európskom integračnom procese, ktorý sa prejavil najmä vo vytvorení menovej únie, spoločnej zahraničnej a bezpečnostnej politiky, v súdnictve, vo vnútorných záležitostiach ako aj v problematike občianstva Únie. Zmluva vstúpila do platnosti 1. Novembra 1993.

Maastrichtská zmluva prináša tri piliere Európskej únie:

- ◆ Európske spoločenstvo
- ◆ Spoločná zahraničná a bezpečnostná politika
- ◆ Spolupráca v rezortoch spravodlivosti a vnútra

Medzi najvýznamnejšie závery obsiahnuté v zmluve patria:

- ◆ Hospodárska a menová únia, ktorá bude zahrňovať aj spoločnú menu,

Občianstvo únie - poskytnutie nových práv občanom EÚ:

- ◆ právo pohybovať sa a žiť v ostatných krajinách EÚ,
- ◆ ochrana poskytnutá veľvyslanectvami štátov EÚ za hranicami Únie,
- ◆ právo voliť a byť volený v komunálnych voľbách a vo voľbách na úrovni EÚ konajúcich sa v ostatných štátoch EÚ,
- ◆ právo na zastúpenie Európskym ombudsmanom v prípade chybných administrácií niektorej z inštitúcií EÚ alebo niektorého z jej orgánov.
- ◆ posilniť postavenie Európskeho parlamentu a tým aj demokraciu v Európe,

- ◆ dať EÚ také kompetencie, ktoré by jej umožňovali riešiť nové problémy v medzinárodných dimenziách,
- ◆ uplatňovať spoločnú zahraničnú a bezpečnostnú politiku.

Amsterdamská zmluva (17. jún 1997)

Amsterdamská zmluva predstavuje podstatný pokrok vo formovaní konštitučných základov politiky EÚ a tiež výrazné napredovanie v procese demokratizácie. Zmluva vytvára predpoklady pre užšiu spoluprácu medzi niektorými členskými krajinami v rámci inštitúcií EÚ. Zmluva vstúpila do platnosti 1. mája 1999.

Schengenská dohoda (14. jún 1985)

Kľúčovým ustanovením tejto dohody je, že „vnútorné hranice môžu byť prekročené na ktoromkoľvek mieste bez osobnej kontroly“.

Prísne kontroly osôb na vonkajších hraniciach sú dôležitou protiváhou ku zrušeniu vnútorných hraničných kontrol. V súvislosti s otázkou vstupu na územie Schengenu boli prijaté spoločné opatrenia. Krajiny podpísané pod dohodou sa zaväzujú uznávať víza udelené úradmi ktorejkoľvek inej Schengenskej krajiny. Podobný postup sa dohodol aj v prípade azylovej politiky. Pod dohodou podpísané krajiny sa tiež zaviazali ku vzájomnej podpore príslušných policajných zložiek. „Elektronický zatykač“ ako aj „Schengenský informačný systém“ by mali napomôcť dosiahnuť stanovené ciele.

Schengenské štáty sa v novej zmluve zaviazali, že budú pokračovať vo vzájomnej spolupráci, podľa možností na báze „užšej spolupráce“. Tento druh spolupráce nezahrňuje všetky členské štáty.

Prísne kontroly osôb na vonkajších hraniciach sú dôležitou protiváhou ku zrušeniu vnútorných hraničných kontrol. V súvislosti s otázkou vstupu na územie Schengenu boli prijaté spoločné opatrenia. Krajiny podpísané pod dohodou sa zaväzujú uznávať víza udelené úradmi ktorejkoľvek inej Schengenskej krajiny. Podobný postup sa dohodol aj v prípade azylovej politiky. Pod dohodou podpísané krajiny sa tiež zaviazali ku vzájomnej podpore príslušných policajných zložiek. „Elektronický zatykač“ ako aj „Schengenský informačný systém“ by mali napomôcť dosiahnuť stanovené ciele.

Schengenské štáty sa v novej zmluve zaviazali, že budú pokračovať vo vzájomnej spolupráci, podľa možností na báze „užšej spolupráce“. Tento druh spolupráce nezahrňuje všetky členské štáty.

Nice (december 2000)

Zmluva z Nice prináša množstvo inštitucionálnych zmien. Táto zmluva v podstate nadväzuje na iné zmluvy, ako Jednotný európsky akt, Maastrichtská zmluva a Amsterdamská zmluva. Prvoradým cieľom Zmluvy z Nice bolo upraviť inštitucionálny rámec pre rozšírenie EÚ. V súvislosti s prebiehajúcimi negociačnými rokovaniami s 12 kandidátskymi krajinami bolo nutné uskutočniť inštitucionálne reformy do konca roka 2002 (Vaša Európa, 2005).

1.5 Kandidátske krajiny a Európska únia

1.5.1 Podmienky vstupu

Status kandidátskej krajiny udeľuje Európska rada na základe stanoviska Európskej komisie krajine po tom, čo podá oficiálnu žiadosť o členstvo v Európskej únii.

Status kandidátskej krajiny však automaticky nevedie k získaniu členstva v Únii. Komisia posúdi žiadosť vo svetle prístupových kritérií (Kodanských kritérií), a súhlas so začatím prístupového procesu vydáva Európska rada.

V závislosti od individuálnej pripravenosti sa od kandidátskej krajiny môže vyžadovať spustenie reformného procesu s cieľom zosúladiť legislatívu krajiny s *acquis*. Spoločenstva a v prípade potreby posilniť jej infraštruktúru a štátnu správu. Prístupový proces je založený na pred vstupovej stratégii, ktorá disponuje nástrojmi ako napríklad finančná pomoc.

Získanie členstva v EÚ závisí od pokroku kandidátskej krajiny, ktorý pravidelne monitoruje a hodnotí Komisia.

Status kandidátskej krajiny na členstvo v EÚ majú v súčasnosti Chorvátsko, Turecko a Macedónsko.

Ich pokrok na ceste k členstvu v Únii závisí od priebehu Stabilizačného a asociačného procesu (SAD), ktorý EÚ každoročne hodnotí, ako aj od absorpčnej schopnosti samotnej Únie, ktorá bude po vstupe Bulharska a Rumunska najneskôr v roku 2008 zrejme značne obmedzená. (Európska únia, 2006)

Každá krajina, ktorá sa uchádza o členstvo v Európskej únii (EÚ), musí splniť pravidlá, stanovené v článku 49 a princípy, zakotvené článkom 6(1) Zmluvy o Európskej únii. Prístupové kritériá (Kodanské kritériá) určil summit Označenie „summit“ sa vzťahuje na zasadania Európskej rady, ktoré sa konajú minimálne raz za

pol roka, spravidla však štyrikrát ročne. Európskej rady v Kodani v roku 1993 a k ich posilneniu došlo na summite Rady v Madride v roku 1995 (Zmluva o Európskej Únii,1993).

Prístupové kritériá EÚ definujú tieto dokumenty:

- ◆ Maastrichtská zmluva z roku 1992 (článok 49) – geografické a všeobecné politické kritériá
- ◆ Deklarácia Európskej rady v Kodani z júna 1993, tzv. Kodanské kritériá - opisujúce všeobecné politické kritériá vo väčšej podrobnosti

Rámec pre rokovania s danou kandidátskou krajinou

Predstavuje špecifické a podrobné podmienky pristúpenia a vyhlásenie zdôrazňujúce, že potencionálny nový člen nemôže vstúpiť do únie dovtedy, kým si samotná eú nebude istá svojou dostatočnou absorpčnou kapacitou.

Pre získanie členstva v európskej únii musí potenciálny člen splniť tri druhy kritérií:

- ◆ **politické:** stabilita inštitúcií, zabezpečujúcich demokraciu a vládu zákona, rešpektovanie ľudských práv a ochranu menšín
- ◆ **ekonomické:** existencia fungujúcej trhovej ekonomiky a schopnosť vyrovnat' sa s konkurenčnými tlakmi a trhovými silami v rámci Únie.
- ◆ právne a geografické (Abc o Európskej Unii,1999)

1.5.1.1 Pakt stability a rastu

Pakt stability a rastu (PSR), prijatý Európskou radou na Dublinskom summite v decembri 1996, je politickou dohodou, stanovujúcou pravidlá rozpočtového správania a finančnej rozvahy, podporujúcej úspech Hospodárskej a monetárnej únie (HMU). Jeho základom sú konvergentné kritériá, ktoré musia členské štáty naplniť, aby sa mohli pripojiť k spoločnej mene. Pakt zaväzuje všetky zúčastnené strany k urýchlenej implementácii procedúry nadmerného deficitu (excessive deficit procedure - EDP) v prípade, že niektorá z nich poruší jeho ustanovenia. Procedúra sa uplatňuje, ak suma, vynaložená členským štátom na verejné výdavky prekročí výšku jeho príjmov o 3 percentá HDP. Celkový verejný dlh by navyše nemal prekročiť hranicu 60% HDP krajiny. Členské štáty sú povinné včas oznámiť výšku svojich dlhov Komisii, ktorá túto informáciu odovzdá Rade EcoFin a Výboru pre monetárne záležitosti.

Pakt oficiálne zastrešuje tri odlišné zložky:

- ◆ Politický záväzok všetkých členov implementovať procesu dohľadu nad rozpočtom vhodným spôsobom, a uplatniť tlak na zaostávajúce štáty prostredníctvom uloženia konečných termínov na poskytnutie informácií o rozpočte
- ◆ Preventívnu zložku multilaterálneho dohľadu na stav rozpočtu a koordináciu hospodárskych politík. Všetky členské štáty musia Radu informovať o programoch stability a konvergencie
- ◆ Vydaním „avis motivé“[dôvodové stanovisko] smerom k členským štátom, ktoré sú na ceste k porušeniu kritérií ich prinútiť, aby prijali okamžité opatrenia - hrozí, že ak varovaniu nevenujú pozornosť, bude proti nim začatá procedúra nadmerného deficitu (Európska únia, 2004).

1.5.1.2 Nástroj predvstupovej pomoci (IPA)

Od januára 2007 nahrádza nástroj predvstupovej pomoci (IPA) súbor programov a finančných nástrojov Spoločenstva určených pre kandidátske krajiny alebo potenciálnych kandidátov na pristúpenie, konkrétne programy PHARE, PHARE CBC, ISPA, SAPARD, CARDS a finančný nástroj pre Turecko.

Pomoc IPA obsahuje päť zložiek:

1. prechodná pomoc a budovanie inštitúcií;
2. cezhraničná spolupráca (s členskými štátmi EÚ a ostatnými krajinami oprávnenými pre IPA),
3. regionálny rozvoj (doprava, životné prostredie a hospodársky rozvoj),
4. ľudské zdroje (posilnenie ľudského kapitálu a boj proti vylúčeniu),
5. rozvoj vidieka.

Krajiny prijímajúce pomoc IPA sú rozdelené do dvoch kategórií:

- ◆ krajiny kandidujúce na pristúpenie (Chorvátsko, Turecko a Bývalá juhoslovanská republika Macedónsko), ktoré sú oprávnené na pomoc z piatich zložiek IPA;
- ◆ potenciálne kandidátske krajiny spomedzi krajín západného Balkánu (Albánsko, Bosna a Hercegovina, Srbsko a Čierna hora vrátane Kosova), ktoré sú oprávnené iba na pomoc z prvých dvoch zložiek.

Finančné prostriedky IPA sú poskytované podľa krajiny prijímajúcej pomoc a podľa zložky.

Pomoc IPA v rámci zložiek 3, 4 a 5 je poskytovaná prostredníctvom viacročných programov. IPA tak pripravuje kandidátske krajiny na riadenie európskych fondov zahŕňajúcich rovnaké oblasti:

Európsky fond regionálneho rozvoja (EFRR), Kohézny fond, Európsky sociálny fond (ESF), Európsky poľnohospodársky fond pre rozvoj vidieka (EPFRV). Finančná pomoc IPA môže byť pozastavená rozhodnutím Rady (prijatým kvalifikovanou väčšinou), pokiaľ krajina nedodržiava záväzky prijaté v partnerskej prístupovej dohode alebo v dohode o európskom partnerstve (najmä pokiaľ ide o dodržiavanie ľudských práv a práv menšín) (Európska komisia, 2008).

Spoločenstvo bude aj naďalej podporovať tieto krajiny v ich úsilí posilňovať fungovanie demokratických inštitúcií a právny štát, uskutočniť reformu verejnej správy a zabezpečiť fungovanie trhového hospodárstva. Podpora bude poskytovaná formou budovania inštitúcií a projektov cezhraničnej spolupráce, ako aj prostredníctvom opatrení v oblasti rozvoja regiónov, ľudských zdrojov a rozvoja vidieka, a to podľa dosiahnutej úrovne prípravy v jednotlivých krajinách. Pokrok sa dosiahol v procese prípravy na plynulý presun zodpovednosti v oblasti implementácie pomoci z Európskej agentúry pre obnovu na zastúpenia a úrady Komisie v Belehrade, Podgorici, Prištine a v Skopje. Tento proces sa zavŕši do konca roku 2008. Agentúra poskytla pomoc na obnovu v krajinách po konflikte. Spoločne so zavedením nástroja IPA získali orgány poverené prijímaním pomoci väčšiu zodpovednosť za plánovanie predvstupovej pomoci. Teraz sa musia pripraviť na prevzatie zodpovednosti za správu finančných prostriedkov z EÚ. Kosovo si zasluhuje osobitnú pozornosť. Financovanie jeho významných potrieb z vonkajších zdrojov budú musieť na seba z veľkej časti prevziať darcovia. EÚ a členské štáty budú musieť prevziať iniciatívu v medzinárodnom spoločenstve v súlade s významnou úlohou, ktorú bude EÚ zohrávať v Kosove po vyriešení jeho statusu.

Vďaka nástroju IPA posilnia príjemcovia svoje kapacity prostredníctvom budovania inštitúcií, dobrej správy a rozvoja MSP. Osobitná pozornosť sa bude venovať správnej reforme a reforme súdnictva a právneho štátu. Zvýšené úsilie sa vynaloží s cieľom posilniť správu verejných financií partnerov, ako aj ich kapacitu využívať predvstupovú pomoc v plnej miere. TAIEX poskytuje verejným inštitúciám v krajinách zahrnutých do procesu rozširovania pomoc vo forme rýchlej reakcie zo strany zamestnancov verejného sektora. Okrem tradičných twinningových projektov zameraných na právne predpisy alebo politiky EÚ sa na základe výsledkov činnosti

SIGMA7 a TAIEX podporí prostredníctvom twinningu medzi verejnými správami v strednodobom horizonte oblasť správy. Komisia v rámci IPA zavedie nový nástroj financovania zameraný na podporu rozvoja občianskej spoločnosti a dialógu. Plánovanie národných projektov a projektov, ktoré sú určené pre viacerých príjemcov, sa uskutoční koordinovaným spôsobom za účelom stimulovať rozvoj občianskej spoločnosti v každej krajine. Cieľom bude posilňovať orgány občianskej spoločnosti a ich úlohu v politickom procese, zvyšovať kapacitu organizácií občianskej spoločnosti, aby bolo možné rozvíjať cezhraničné projekty a siete, a oboznámiť zástupcov občianskej spoločnosti a ľudí, ktorí ovplyvňujú verejnú mienku, s európskymi záležitosťami.

Prostredníctvom nástroja sa zvýši kapacita miestnych organizácií občianskej spoločnosti, pokiaľ ide o mobilizáciu komunity, poradenstvo, realizáciu a riadenie projektov zameraných na podporu spolupráce, a posilní sa ním aj dialóg medzi týmito organizáciami a príslušnými orgánmi v EÚ. Dotknuté oblasti budú zahŕňať ľudské práva, rodovú rovnosť, sociálne začlenenie, zdravie, životné prostredie, obchodné poradenstvo a zastúpenie a ochranu spotrebiteľov (Komisia európskych spoločenstiev, 2005).

1.5.2 Situácia v kandidátskych krajinách

Krajinám západného Balkánu a Turecku bola prisľúbená možnosť stať sa členmi EÚ potom, ako splnia stanovené podmienky. Vzhľadom na súčasné štádium príprav v týchto krajinách je pravdepodobné, že k ich pristúpeniu dôjde v strednodobom až dlhodobom horizonte. Pozornosť sa v súčasnosti zameriava na dôsledné prípravy s cieľom zaistiť, aby krajiny zahrnuté do procesu rozširovania riešili základné otázky správy a hospodárske otázky, ako aj otázky súvisiace s právnymi predpismi a politikami EÚ.

Závazok EÚ v krajinách západného Balkánu v rámci procesu stabilizácie a pridruženia, výsledkom ktorého môže byť členstvo v EÚ, viedla k významnému zvýšeniu pokroku, ktorý krajiny tohto regiónu dosiahli v uplynulých rokoch. Zachovala sa úroveň stability a proces povojnovej obnovy od 90. rokov 20. storočia je takmer ukončený. V rámci regiónu fungujú demokraticky zvolené vlády. Posilnil sa hospodársky rast, zlepšila sa makroekonomická stabilita a zvýšila sa životná úroveň. V súčasnosti sa realizujú dôležité reformy s cieľom posilniť právny štát a modernizovať

hospodárske a sociálne štruktúry. Zvýšila sa regionálna spolupráca, a to aj v oblastiach ako obchod, energetika, doprava a životné prostredie. V súvislosti s regionálnymi iniciatívami krajiny západného Balkánu na seba preberajú čoraz väčšiu zodpovednosť.

1.5.2.1 Chorvátska republika

O členstvo v Európskej únii sa krajina oficiálne uchádza od roku 2003. Od roku 1997 sa podieľala na Stabilizačnom a asociačnom procese (SAP), stabilizačnú a asociačnú dohodu podpísala v októbri 2001. Dátum začatia prístupových rokovaní sa kvôli nedostatočnej spolupráci s Medzinárodným trestným tribunálom OSN pre bývalú Juhosláviu (ICTY) niekoľkokrát posúval, pretože Chorvátsku sa dlho nedarilo vydať do rúk spravodlivosti generála Anteho Gotovinu, ktorý je jedným z hlavných podozrivých zo spáchania vojnových zločinov v juhoslovanskom ozbrojenom konflikte. 3. októbra 2005 summit (Označenie „summit“ sa vzťahuje na zasadania Európskej rady, ktoré sa konajú minimálne raz za pol roka, spravidla však štyrikrát ročne) EÚ v Bruseli rozhodol o začatí prístupových rokovaní so Záhrebom, a 7. decembra došlo k zatknutiu generála Gotovinu.

Európska komisia v júni 2006 otvorila prístupové rokovania so Záhrebom o prvej z 35 negociačných kapitol, ktoré musia byť uzavreté pred vstupom krajiny do EÚ. Cieľom krajiny bol vstup do EÚ pred nasledujúcimi voľbami do Európskeho parlamentu v roku 2009. To sa jej však zrejme nepodarí, hoci bude pravdepodobne prvá, ktorá splní všetky prístupové kritériá a preto bude prvá na programe ďalšej vlny rozširovania. Hlavnými politickými úlohami zostáva zlepšenie súdneho systému, zníženie administratívnej záťaže, revízia systému registrácie pôdy a katastra nehnuteľností, vyriešenie hraničných sporov so Slovinskom (Piranský záliv a niekoľko obcí na pobreží Jadranského mora), a úplná implementácia legislatívy na ochranu práv národnostných menšín umožňujúca návrat etnických Srbov, ktorí ušli do Srbska či Bosny.

Chorvátsko musí ešte dosiahnuť ďalší pokrok v súvislosti s reformou súdnictva a správnou reformou, právami menšín, návratom utečencov, ako aj v súvislosti s reštrukturalizáciou ťažkého priemyslu.

1.5.2.2 Turecko

Už od založenia moderného Turecka v roku 1923 bola táto krajina s prevažne moslimským obyvateľstvom sekulárnou demokraciou, spojenou úzkymi vzťahmi so Západom. Turecko patrilo medzi zakladajúcich členov OSN a je členom viacerých medzinárodných organizácií NATO. O nadviazanie bližších vzťahov s vtedajším Európskym hospodárskym spoločenstvom (EHS) sa Turecko usiluje od roku 1959, na Helsinskom summite EÚ v decembri 1999 mu bol udelený status kandidátskej krajiny. V decembri 2004 Európska rada rozhodla o začatí prístupových rokovaní s Ankarou 3. októbra 2005 za splnenia určitých podmienok (podpis protokolu, ktorým rozšíri Ankarskú dohodu z roku 1963 na desať nových členských štátov EÚ vrátane gréckej vlády Cypru, čo by sa rovnalo implicitnému uznaniu tejto vlády po prvý krát od rozdelenia ostrova v roku 1974). Napriek tomu, že turecký parlament protokol dodnes neratifikoval a krajina naďalej bráni vstupu cyperských lodí a lietadiel na svoje územie, prístupové rokovania 3. októbra 2005 začali.

Podľa vzájomne dohodnutého negociačného rámca však ide o „proces s otvoreným koncom, ktorého výsledok nie je zaručený.“ Prístupové partnerstvo stanovuje, že rokovania môžu byť ukončené až po roku 2014, plánovanom dátume zavedenia nového Finančného rámca EÚ. Prístupové rokovania môžu byť prerušené v prípade porušovania hlavných princípov EÚ.

Okrem samotného rámca prístupových rokovaní EÚ od Turecka očakáva, že pred vstupom do Únie znormalizuje svoje vzťahy so všetkými susednými krajinami, najmä s Gréckom, Cyprom a Arménskom (Turecko odmieta uznať vraždenie Arménov Osmanskou ríšou na začiatku 20. storočia za genocídu).

Najväčším nepriateľom vstupu Turecka do Únie je európska verejná mienka. Turecko je pre Európanov príliš veľké, príliš moslimské a príliš chudobné. Podľa série prieskumov je nepriateľstvo voči integrácii Turecka na vzostupe a priepasť medzi prístupom verejnosti a stanoviskami národných vlád sa zväčšuje. Podpora vstupu Turecka vo väčšine skúmaných krajín EÚ nedosahuje ani 50%. Aj po úspešnom absolvovaní prístupových rokovaní bude Turecko zrejme čeliť hrozbe odmietnutia v podobe referendum vo viacerých členských štátoch EÚ.

Spornými otázkami v krajine zostáva sloboda prejavu, práva žien, náboženská sloboda, práva odborov, kultúrne práv a boj proti mučeniu. Vážny problém predstavuje aj

nevyriešená kurdská otázka, stále silný vplyv armády v tureckej spoločnosti, a pretrvávajúca korupcia.

Je potrebné uskutočniť ďalšie štrukturálne hospodárske reformy a fiškálnu konsolidáciu s cieľom riešiť ďalšie riziká v oblasti makroekonomickej stability. Hlavné výzvy zahŕňajú štrukturálne nedostatky a nepružnosť pracovného trhu, kvalitu pracovnej sily, nízku mieru zamestnanosti, a to hlavne žien, rozsiahly tieňový sektor a reformy systému sociálneho zabezpečenia a energetického sektora.

1.5.2.3 Bývalá juhoslovanská republika Macedónsko

Bývalá juhoslovanská republika Macedónsko dosiahlo po Bulharsku, Rumunsku a Chorvátsku najväčší pokrok na ceste k členstvu v EÚ z krajín Západného Balkánu. Bolo prvou krajinou balkánskeho regiónu, ktorá v apríli 2001 podpísala Stabilizačnú a asociačnú dohodu (SAD). Kandidátsky status bol krajine udelený v decembri 2005. Zatiaľ nebol určený dátum otvorenia prístupových rokovaní (Európska únia, 2006).

2 CIEĽ PRÁCE

Cieľom bakalárskej práce je rozbor problematiky integrácie krajín Západného Balkánu do európskych štruktúr, so zameraným sa na integračný proces Chorvátska, Turecka a Macedónska. Hlavným cieľom je vytvorenie prehľadu o jednotlivých obdobiach predchádzajúcich vstupu Chorvátska, Turecka a Macedónska do EÚ.

Prvá kapitola sa orientuje na objasnenie významu Európskej únie, popisu jej hlavných inštitúcií a stručnému prehľadu histórie integračných procesov. To je nevyhnutne na pochopenie okolností týkajúcich sa predvstupového procesu kandidátskych krajín. Bližšie popisuje účel európskych dohôd, tvoriacich základný nástroj vzťahov medzi EÚ a kandidátskymi krajinami. Obsahuje najdôležitejšie zasadnutia Európskej rady týkajúce sa predvstupového procesu, s objasnením ich významu pre pokračovanie integračného procesu.

V ďalších častiach sa bakalárska práca sa sústreďuje bližšie na popis najdôležitejších udalostí odohrávajúcich sa medzi kandidátskymi krajinami a EÚ. V analýze správ Európskej komisie, ktoré hodnotili predvstupové obdobie poukazujeme na oblasti, v ktorých sa kandidátske krajiny museli zdokonaľiť pred samotným vstupom do EÚ a úspechy, ktoré dosahovali v priebehu celého procesu. Pozornosť sme sústredili aj na zhodnotenie postavenia vybraných krajín pred vstupom do EÚ.

3 METODIKA PRÁCE

Na dosiahnutie stanoveného cieľa sa zameriavame na nasledujúce oblasti:

- ◆ Vysvetlenie podstaty Európskej únie a jej inštitúcií
- ◆ História integračných procesov v Európskej únii
- ◆ Predvstupový proces rozšírenia EÚ o kandidátske krajiny
- ◆ Hodnotenie ekonomických ukazovateľov v priebehu integračného procesu
- ◆ Hodnotenie sektoru poľnohospodárstva v procese integrácie

Objektom skúmania je integračný proces kandidátskych krajín vo vstupe do EÚ, hlavne proces integrácie Chorvátska, Turecka a Macedónska a zhodnotenie celkového dopadu integrácie na hospodárstvo v oblastiach poľnohospodárstva a ekonomiky a taktiež pohľad na situáciu v daných oblastiach.

Materiály, z ktorých vychádzame pri spracovaní práce patria medzi primárne a sekundárne zdroje. K primárnym zdrojom zaradíme zmluvné dokumenty týkajúce sa európskej integrácie, ďalšie dokumenty vybraných Európskych inštitúcií, vybrané makroekonomické ukazovatele popisujúce stav v poľnohospodárstve a ekonomike.

K sekundárnym zdrojom patrí odborná literatúra, štatistické správy o základne vývojových tendencií v hospodárstve hodnotených krajín, hodnotiace správy Európskej komisie, odborne časopisy, denná tlač a webové stránky.

Pri spracovaní bakalárskej práce použijeme nasledovné metódy:

- ◆ metódu analýzy na rozbor zmluvných dokumentov o európskej integrácii ostatných dokumentov týkajúcich sa integrácie.
- ◆ Metóda komparácie bola použitá pre porovnanie nasledujúcich makroekonomických ukazovateľov hodnotených krajín pred vstupom do EU:
 - hrubý domáci produkt,
 - priemerná nezamestnanosť,
 - inflácia,
 - verejný dlh.

4 VÝSLEDKY PRÁCE A DISKUSIA

4.1 Hodnotenie kandidátskych krajín EÚ – Chorvátska republika

Chorvátska republika sa nachádza v juhovýchodnej Európe, na Balkánskom polostrove, na brehu Jadranského mora a na mnohých ostrovoch v Jadranskom mori

Rozloha: 56 542 km²

Počet obyvateľov: 4 495 904 (2005)

Hustota osídlenia: 80 /km²

Hlavné mesto: Záhreb

Obr. 1 Geografická poloha Chorvátskej republiky

Hodnotenie ekonomických ukazovateľov

Z ekonomického hľadiska má Chorvátsko už teraz fungujúcu trhovú ekonomiku na takom stupni rozvoja, a takú stabilnú, ako niektoré členské štáty EÚ. Komisia ocenila

úsilie krajiny o dosiahnutie „značného stupňa makroekonomickej stability s nízkou infláciou“.

Chorvátsko dokonca vytvorilo kontaktné miesta, kde môžu podnikatelia vybaviť všetky formality spojené so založením firmy, registráciu na zdravotné a dôchodkové poistenie je možné urobiť on-line, čas potrebný na registráciu vlastníctva klesol z 956 dní na 174 dní. Je preto podľa Svetovej Banky najväčší reformátor vo východnej Európe (Európska únia, 2006).

Predvstupová pomoc pre Chorvátsko dosiahla v roku 2006 140 miliónov eur. Podľa poslednej správy o pokroku z novembra 2007, je potrebné ďalšie úsilie v oblasti

- ◆ sektoru súdnictva
- ◆ verejnej správy
- ◆ práv menších
- ◆ reštrukturalizácie ťažkého priemyslu

Tabuľka 1 Základné makroekonomické údaje Chorvátskej republiky

Peňažná jednotka	100 lipa
HDP	29 800 mld eur (2006)
HDP na obyvateľa	10 680 eur (2006)
Podiel na tvorbe HDP	poľnohospodárstvo 6,8%, priemysel 30,9%, služby 62,3% (2006)
Medziročný rast HDP	4,6%
Pracovná sila	1,72 mil. (2006)
Zamestnanosť	v poľnohospodárstve 2,7%, v priemysle 32,8%. v službách 64,5% (2006)
Verejný dlh	56,2% HDP
Miera nezamestnanosti	14% (2006)
Miera inflácie	3,4% (2006).

Zdroj: European Commission, 2006

Vývojový vzťah v procese začlenenia Chorvátska do Európskej Únie

V roku 2005 Európska rada odsúhlasila začiatok prístupových rokovaní o členstve v EÚ s Chorvátskom. Chorvátsko podpísalo s EÚ dohodu o stabilite a pridružení už v

roku 2001. Vo februári 2003 podalo prihlášku do EÚ. V priebehu prístupových rokovaní však dostalo za úlohu vyriešiť svoje susedské spory s členskou krajinou EÚ – so Slovinskom o Piranský záliv a niekoľko sporných dedín. Chorvátsko bude musieť zreformovať svoj súdny systém, implementovať legislatívu EÚ na ochranu práv národnostných menšín, umožniť návrat etnických Srbov do svojich pôvodných domovov, ktorí z nich ušli pred vojnou Srbska s Chorvátskom do susedného Srbska a Bosny. Chorvátsko muselo aktívne spolupracovať s Medzinárodným trestným tribunálom pre vojnové zločiny v Haagu. EÚ trvala hlavne na tom, aby Chorvátsko vydalo medzinárodnému tribunálu generála Anteho Gotovinu, ktorému kladú za vinu zabitie stovky etnických Srbov a vyhnanie desiatok tisícov ich krajanov z územia Chorvátska v polovici 90.-tych rokov (Európsky Parlament, 2004).

4.1.1 Vývoj predstupových rokovaní v ekonomike

Hrubý domáci produkt v roku 2003 činil 28,3 miliardy USD alebo 6 378 USD na obyvateľa, pričom reálny rast vzhľadom na rok 2002 bol 4,3% a hrubá pridaná hodnota sa zvýšila o 4,9%. Rast HDP bol z najväčšej časti vyvolaný veľkými investíciami do výstavby cestnej infraštruktúry. Vo vzťahu k predošlým rokom sa spomalil rast osobnej spotreby.

Deficit platobnej bilancie v roku 2003 činil 2 miliardy USD alebo 7,2% hrubého domáceho produktu, čo zapríčinil deficit tovarovej výmeny so zahraničím (8 miliárd USD). Na taký vysoký deficit bilancie zahraničného obchodu najviac vplývalo slabnutie kurzu amerického dolára k euru, okolo 20%.

Chorvátsko je veľmi úspešné v zachovávaní stability cien a hodnoty domácej valuty, predovšetkým vďaka pevnej a reštriktívnej monetárnej politike. Od začiatku roku 2004 Štátny štatistický úrad začal zverejňovať index spotrebiteľských cien ako novú mieru inflácie, ktorá odráža zmeny na úrovni cien tovarov a služieb medzi dvoma obdobiami.

V Chorvátsku bolo koncom roka 2003 zaregistrovaných 318,7 tisíc nezamestnaných osôb, percento registrovaných nezamestnaných bolo 18,1%. Napriek zníženiu (viac ako 23% koncom roka 2001) ostáva nezamestnanosť medzi najväčšími problémami chorvátskeho hospodárstva. Treba však povedať, že nezamestnanosť v Chorvátsku zahŕňa všetkých, ktorí nemajú registrované stále zamestnanie, s použitím metodológie Medzinárodnej organizácie práce (ILO) by bola značne nižšia a

pohybovala by sa okolo 15% (Veľvyslanectvo Chorvátskej republiky v Slovenskej republike, 2006).

4.1.2 Vývoj predvstupových rokovanií v poľnohospodárstve a rybolove

Chov rýb v kaprových a pstruhových rybníkoch je základ sladkovodného rybárstva (lov vo voľných vodách je skoro zanedbateľný), ale aj napriek storočnej tradícii je produkcia rýb v kontinentálnej časti Chorvátska z roka na rok nižšia. Oproti chovu sladkovodných rýb chov morských rýb, kôrovcov a lastúrníkov v Jadranskom mori už po niekoľko desaťročí expanduje a dopĺňa relatívne skromný úlovok. V posledných rokoch sa rozvinul hlavne chov tuniakov, ktoré sa vyvážajú predovšetkým na japonský trh.

Poľnohospodárstvo, lesníctvo a rybolov sa majú podiel 8 % na hrubom domácom produkte. Rôznorodosť klímy, reliéfu a pôdy v Chorvátsku umožňuje široký sortiment poľnohospodárskej výroby a nízka úroveň znečistenia vyhovuje rozvoju ekologickej produkcie. V roku 2003 bolo celkovo 3,14 milióna hektárov poľnohospodárskej pôdy, z čoho bolo 46,5% polí a záhrad, 1,8% vinogradov, 1,7% ovocných sádov a 0,5% olivových hájov, kým zvyšok tvorili lúky a pasienky. Z 1,46 milióna hektárov polí a záhrad bolo osiatych 1,08 (74%). Dve tretiny poľnohospodárskej pôdy patria rodinným roľníckym hospodárstvám (81,6% polí, záhrad, sádov, olivových hájov, vinogradov a lúk a 40,5% pasienkov).

Ako následok vojny a sčasti aj prechodu na trhovú ekonomiku počas deväťdesiatych rokov minulého storočia produkcia dobytky je stále o 30% nižšia ako predvojnová (Veľvyslanectvo Chorvátskej republiky v Slovenskej republike, 2006).

4.2 Hodnotenie kandidátskych krajín EÚ - Turecko

Turecko leží na pomedzí Európy (3% územia) a Ázie (polostrov Malá Ázia alebo Anatólia), obmývajú ju Stredozemné more z juhozápadu a vnútrozemské Čierne more zo severu. Pevninskú hranicu má Turecko na severe s Grécko, Bulharskom a Gruzínskom, na východe s Arménskom, Azerbajdžanom a Iránom a na juhu s Irakom a Sýriou.

Rozloha: 780 580 km

Počet obyvateľov: 70,4 mil. obyv. (2006)

Hustota osídlenia: 90 obyv./km

Hlavné mesto: Ankara (3 mil. obyv.)

Obr. 2 Geografická poloha Turecka

Hodnotenie ekonomických ukazovateľov

Turecko je na rozhraní medzi rozvojovými a rozvinutými krajinami, priemyselno-agrárny štát, ktorý za ostatných 15-20 r. zaznamenal mimoriadne prudký rozvoj. Má veľké nerastné bohatstvo (zásoby lignitu patria k najväčším na svete, ťaží sa chrómová a železná ruda, mangán, meď, síra, volfrám, zinok, cín, kobalt, molybdén, čierne a hnedé uhlie, sú menšie zásoby ropy, soľ). Ťažobný priemysel sa podieľa na celkovej priemyselnej produkcii zhruba 10%. Má bohaté zdroje na prevádzku vodných elektrární.

Na vlhších územiach pestujú citrusy, vinič, tabak a bavlník a na suchších sa urodí aj pšenica či jačmeň. Úctyhodné sú stáda zvierat (hovädzí dobytok, ovce, kozy). Vlna je dôležitou surovinou pre domácku výrobu kobercov. Kým poľnohospodárska produkcia je rovnomerne rozložená po celom území krajiny, priemysel je sústredený do niekoľkých oblastí (Istanbul, Ankara, Izmir, Bursa, Adana, prístavy na pobreží Stredozemného a Čierneho mora).

Z priemyselných odvetví má najväčší význam spracovateľský priemysel, predovšetkým potravinársky a textilný. V poslednom desaťročí sa prudko rozvíja aj

chemický, strojársky, elektrotechnický a hutnícky priemysel. Rýchlo rastie prevažne licenčná výroba osobných aut, autobusov, traktorov, vagónov atď. Značné príjmy prináša cestovný ruch. Tradičná remeselná výroba (tkanie kobercov, zlatníctvo) stratila dávno vedúce postavenie (Euroinfo, 2007).

Tabuľka 2 Základné makroekonomické údaje Turecka

Peňažná jednotka	1 turecká líra (TL) = 100 kurusov
HDP podľa parity kúpnej sily	506,2 mld eur (2006)
HDP na obyvateľa	7 170 eur (2006)
Podiel na tvorbe HDP	poľnohospodárstvo 11,2%, priemysel 29,4%, služby 59,4% (2006)
Medziročný rast HDP	5,3% (2006)
Pracovná sila	24, 8 mil. a ďalších 1,2 milióna pracuje v zahraničí(2006)
Zamestnanosť	v poľnohospodárstve 35,9%, v priemysle 22,8%, v službách 41,3% (2006).
Verejný dlh	64,7% HDP (2006)
Miera nezamestnanosti	10,2% (2006)
Miera inflácie	9, 8% (2006).

Zdroj: European Commission, 2006

4.2.1 Vývojový vzťah v procese začlenenia Turecka do Európskej Únie

Turecko je kandidátskou krajinou EÚ od roku 1999 (Európska rada v Helsinkách, 1999). Žiadosť o vstup do ES s plnoprávnym členstvom si Turecko podalo ešte 14. apríla 1987. Na summite EÚ v Kodani v decembri 2002 vedúci predstavitelia členských štátov rozhodli, že Európska komisia má v roku 2004 predložiť správu o pokrokoch Turecka pri plnení prístupových kritérií. EK ju na decembrovom summite EÚ predložila a odporučila začať prístupové rokovania s Tureckom od októbra 2005. EÚ začala 3. októbra 2005 rokovania s Tureckom, ktoré kladú niekoľko podmienok Turecku. Jednou z podmienok je diplomatické uznanie Cypru, ktorý sa stal v roku 2004 novou členskou krajinou EÚ. Napriek tomu, že Ankara podporuje čiernomorskú i

balkánsku spoluprácu, doteraz vedie spor o interpretáciu masakrov národnostných menšín Arménov, Grékov počas 1. svetovej vojny i Kurdov v 20. storočí. Rok vstupu a dátum ukončenia prístupových rokovaní s Tureckom EÚ presne nevytýčila. Ponechala ho otvorený. Za najskorší termín vstupu Turecka do EÚ bol stanovený rok 2014. Turecko 29. júla 2005 podpísalo dodatkový protokol o rozšírení colnej únie medzi Tureckom a EÚ aj na desať nových členov (Európsky parlament, 2006).

4.2.2 Vývoj predstupovych rokovaní v ekonomike

Výborné výsledky boli dosiahnuté vo výrobe z dôvodu determinovanej makroekonomickej politiky založenej na prísnej fiškálnej a monetárnej politike, s pokračujúcim rastom reálneho HDP v posledných štyroch rokoch. Od roku 2002 do 2005 HDP kumulatívne narástlo o 33,6% s priemerom 7,5%, čo spravilo tureckú ekonomiku najrýchlejšie rastúcou na svete. Po dosiahnutých historických hodnôt v roku 2004, HDP a HNP narástol o 7,4% respektíve 7,6% v roku 2005, čo bolo podstatne viacej ako stanovené ciele, a ako sa predpokladalo. Nie menej, HDP na obyvateľa v roku 2005 narástlo po prvýkrát nad 5000 USD.

Inflácia sa znížila zo 70 percent na priemer jednociferej inflácie v poslednej dekáde, čo je tiež markantné. Toto bolo dosiahnuté za podpory silného rastu a hladinou globálnych energetických cien. Ročná inflácia v roku 2005 bola 7,72% v CPI a 2,26 percenta v PPI. Ročná CPI inflácia bola pod cieľom na rok 2005, a takisto to bolo aj v období 2002-2004. Viac menej inflačné očakávania, ktoré majú dôležitú úlohu v boji s infláciou sa zlepšili a dôvera sa zosilnila.

Hrubý domáci produkt Turecka v súčasnom období dosahuje len 1,9% HDP EÚ-25. Pri priemernom päťpercentnom raste by turecký HDP v okamžiku vstupu do EÚ (2015) zodpovedal 2,9% HDP Únie. V prepočte na obyvateľa podľa kúpnej sily dosahuje dnes turecký HDP len 27% priemeru EÚ a jednotlivé regióny sa pritom medzi sebou značne líšia v úrovni hospodárskeho rozvoja. Makroekonomická situácia Turecka sa po kríze, ktorou zem prešla roku 2001, stabilizuje má sa za to, že prípadné zahájenie vstupných rozhovorov bude mať silný a pozitívny vplyv na udržateľnosť tohto ozdravenia. Keď má byť Turecko schopné naplno využívať svoj ekonomický potenciál, je potrebné urobiť ešte veľa reforiem. Kľúčovými sa javí predovšetkým reforma pracovného trhu a školstva. Závažným problémom je vysoká nezamestnanosť medzi mladými ľuďmi a mimoriadne nízka zamestnanosť žien (25,5%).

Vzhľadom k malému objemu tureckej ekonomiky bude mať vstup krajiny do EÚ na ekonomiku Únie len minimálny dopad - bezprostredne by mohol viesť k rastu HDP EÚ-25 o 0,1 až 0,3%. Pozitívny efekt tureckého vstupu bude väčší, pokiaľ migrácie z Turecka do súčasných členských krajín EÚ bude väčší ako migračné toky opačným smerom.

Objem priamych zahraničných investícií do tureckej ekonomiky je mimoriadne nízky. Perspektíva členstva v Európskej únii spolu so zvýšenou politickou a makroekonomickou stabilitou a odbúraním prekážok na mikroekonomickej úrovni (zníženie miery korupcie, reforma súdnictva) by mohla viesť k prílivu priamych zahraničných investícií do tureckej ekonomiky. Súčasný stav uvádza hodnoty vo výške 2 až 4 miliárd eur ročne (Hughes, 2004).

4.2.3 Vývoj predvstupových rokovaní v poľnohospodárstve a rybolove

Turecko je vyspelý priemyselno-poľnohospodársky štát s vysokým podielom obyvateľstva pracujúceho v poľnohospodárstve. Má vhodné podmienky pre rozvoj poľnohospodárstva.

Poľnohospodárstvo - 31% ornej pôdy, pestovanie obilia, zemiakov, strukovín, cukrovej repy, slnečnice, citrusových plodov. Export hrozienok a lieskový orechov sú v tom 1. na svete. 2. na svete sú vo vlašských orechoch. (35%) sú lúky a pasienky.

Prevažuje rastlinná výroba, pestuje sa hlavne: pšenica, jačmeň, cukrová repa, na export: tabak, strukoviny, citrusy, bavlna, olivy, vinič, ovocie (marhule), mandle, orechy, lieskovce, sušené ovocie. Živočíšna výroba je známa chovom oviec, kôz, ďalej chovom dobytka, hydiny, významný je aj rybolov a chov priadky morušovej.

4.2.4 Hospodárstvo Turecka

Turecko má intenzívny rast s vysokým prílevom zahraničných investícií. Kombinácia menovej a rozpočtovej politiky bola vo všeobecnosti primeraná. Inflačné tlaky, narastajúca vonkajšia nerovnováha a oslabená fiškálna disciplína v roku 2007 môžu mať vplyvné udržanie makroekonomickej stability. Turecko má funkčne trhové hospodárstvo.

Hospodársky rast bol veľmi intenzívny, a to hlavne vďaka vyššej miere vývozu, a posilnila sa aj dôvera podnikov. Vďaka silnej líre a fiškálnej disciplíne sa aj napriek

vysokým nákladom na úvery a určitým výkyvom na finančnom trhu podarilo znížiť verejný dlh. Centrálna banka realizovala opatrnú a racionálnu menovú politiku.

Prílev priamych zahraničných investícií najmä vo forme kúpy tureckých podnikov zahraničnými spoločnosťami sa prudko zvýšil a podieľal sa vo väčšej miere na znižovaní rizík súvisiacich s makroekonomickou nerovnováhou. Zvýšenie inflačných tlakov bolo spôsobené predovšetkým cenami potravín a služieb a voškou miezd. Narastajúci deficit bežného účtu sa aj naďalej z veľkej časti vyrovnáva prostredníctvom prílevu krátkodobého kapitálu.

4.3 Hodnotenie kandidátskych krajín EÚ – Bývala juhoslovanská republika Macedónsko (Macedónsko)

Macedónsko je značne hornatá krajina s hlbokými údoliami na Balkáne na juhovýchode Európy.

Rozloha: 25 713 km²

Počet obyvateľov: 2 000 000 (1999)

Hustota osídlenia: 78 obyv./ km²

Hlavné mesto: Skopje 448 000 obyvateľov

Obr. 3 Geografická poloha Macedónska

Hodnotenie ekonomických ukazovateľov

Macedónsko bolo najmenej rozvinutou juhoslovanskou zväzovou republikou s výraznou absenciou infraštruktúry, na celkovej produkcii tovarov a služieb Juhoslávie sa podieľalo iba 5 %. Veľmi tvrdý dopad na ekonomiku mala strata trhov po rozpade Juhoslávie a sankcie OSN a grécke hospodárske embargo počas diskusií o názve krajiny a jej ústave. Kritickým problémom je 30 percentná nezamestnanosť a sivá ekonomika. 30 % obyvateľstva žije pod hranicou biedy. Zásoby železnej rudy, niklu, volfrámu, medi, olova, zinku, chrómu, mangánu, zlata, striebra, azbestu., tabak, potravinárske výrobky, textil, oceľ a autobusy.

Poľnohospodárstvo produkuje obilniny, proso, tabak, hrozno, ryžu, bavlnu, citrusové plody, zeleninu, sezam, priadku morušovú, bravčové mäso, hydinu, baraninu, Exportné komodity sú potraviny, tabak, spotrebný tovar, oceľ. Vyváža sa aj kvalitné stavebné drevo, rezivo a výrobky z dreva. Takmer tretina exportu smeruje do Srbska a Čiernej Hory, Nemecka (19,9%), Grécka (8,9%) a Chorvátska (6,9%).

Tabuľka 3 Základné makroekonomické údaje Macedónska

Peňažná jednotka	denar (MKD), delí sa na 100 deni. Na mnohých miestach možno platiť aj v euro
HDP	426 236 mld eur (2002)
HDP na obyvateľa/ parita kúpnej sily/obyv.	1900 USD (2004)
Štruktúra hospodárstva	Služby 56,6%, priemysel 32,1%, poľnohospodárstvo 11,3%
Miera nezamestnanosti	36% (2006)
Miera inflácie	3% (2006)

Zdroj: European Commission

Vývojový vzťah v procese začlenenia Macedónska do Európskej Únie

O členstvo v EÚ požiadala 22.03.2004, status kandidáta má od 17.12.2005. Európska rada usudzuje, že nasledujúce etapy sa budú musieť zväziť až po tom, čo sa prediskutuje stratégia rozšírenia, a vzhľadom na pokroky, ktoré táto krajina dosiahne pri plnení kodanských kritérií. Tieto kritériá požadujú, aby krajina splnila tri kategórie podmienok. Prvá je založená na dodržiavaní demokracie a ľudských práv, druhá na

zavedení životaschopného trhového hospodárstva a nakoniec tretia na začleňovaní *acquis communautaire*. Táto krajina bude tiež musieť zohľadniť požiadavky procesu stabilizácie a pridruženía, plniť dohodu o stabilizácii a pridružení a sledovať priority vymedzené v rámci európskeho partnerstva pre Bývalú juhoslovanskú republiku Macedónsko (Európska únia, 2005).

4.3.1 Vývoj predstupových rokovaní v ekonomike

Pre hospodárstvo bývalej juhoslovenskej republiky Macedónsko bola príznačná značne zvýšená miera rastu. Makroekonomická stabilita sa udržala aj v oblasti štrukturálnych reforiem došlo k pokroku, ale pretrvávajúca vysoká miera nezamestnanosti predstavuje aj naďalej dôvod na vážne obavy. Nedostatky vo fungovaní inštitúcií a právneho štátu stále narušujú plynule fungovanie trhového hospodárstva a ovplyvňujú podnikateľské prostredie. Miera hospodárskeho rastu krajiny sa zvýšila, no aj napriek tomu by rast mohol byť ešte intenzívnejší. Miera inflácie je aj naďalej nízka. Na bežnom účte sa takmer dosiahla platobná bilancia. Miera nezamestnanosti však ostala veľmi vysoká. Prílev priamych zahraničných investícií bol aj naďalej pomerne slabý v porovnaní so situáciou z roku 2006, keď v rámci privatizácie prúdili do krajiny značné investície. Orgány zasahovali aktívnejšie do fungovania hospodárstva tým, že znížili daňové zaťaženie, zlepšili výber daní a zvýšili výdavky. Došlo k zníženiu verejných financií, čo viedlo aj k ďalšiemu zníženiu vonkajšej zraniteľnosti krajiny. Z veľkej časti sa zavŕšila liberalizácia cien a obchodu a pokračuje proces privatizácie štátneho majetku. Zvýšila sa miera finančného sprostredkovania posilnil sa dozor bankového sektora.

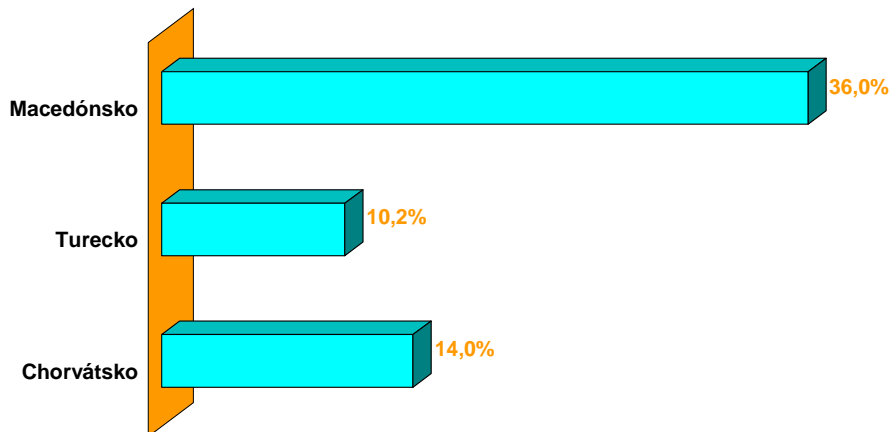
4.3.2 Vývoj predstupových rokovaní v poľnohospodárstve a rybolove

Poľnohospodárstvo je pomerne zaostané. Vyťažené rudy farebných kovov spracúvajú huty s malou kapacitou. Má skromnú strojárenskú výrobu. V členitých pohoriach sa pasú ovce a kozy. V údoliach a kotlinách sa pomocou zavlažovania pestuje pšenica, bavlna, ryža, tabak a hrozno.

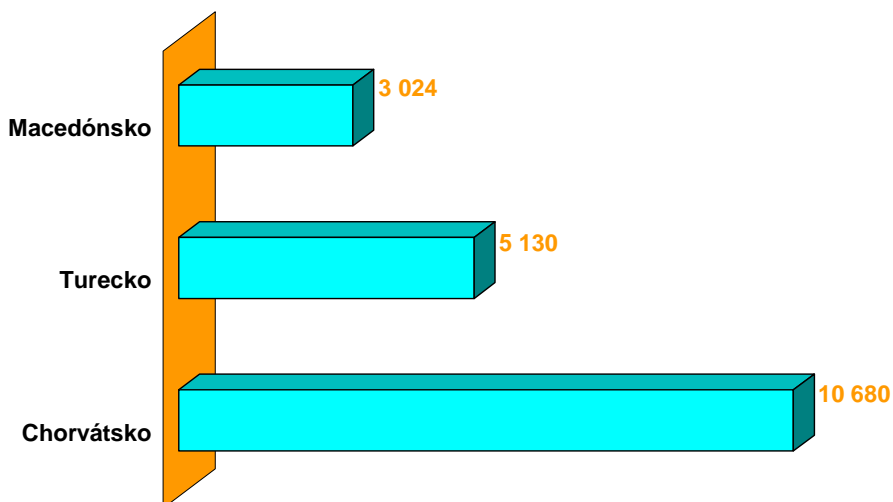
Rybolov bol zaradení do Ministerstva Poľnohospodárstva, lesníctva a vodného hospodárstva. O rybolove v Macedónsku nie sú zatiaľ žiadne informácie. Zatiaľ nieje ustanovené právo v rybolove a poľnohospodárstve.

4.4 Porovnanie makroekonomických ukazovateľov kandidátskych krajín

Ako je graficky zobrazené v obr. 3 miera nezamestnanosti v roku 2006 bola najvyššia v Macedónsku až 36%, nasledovalo Chorvátsko s 14% nezamestnanosťou a najmenej nezamestnaných osôb bolo v Turecku 10,2%.

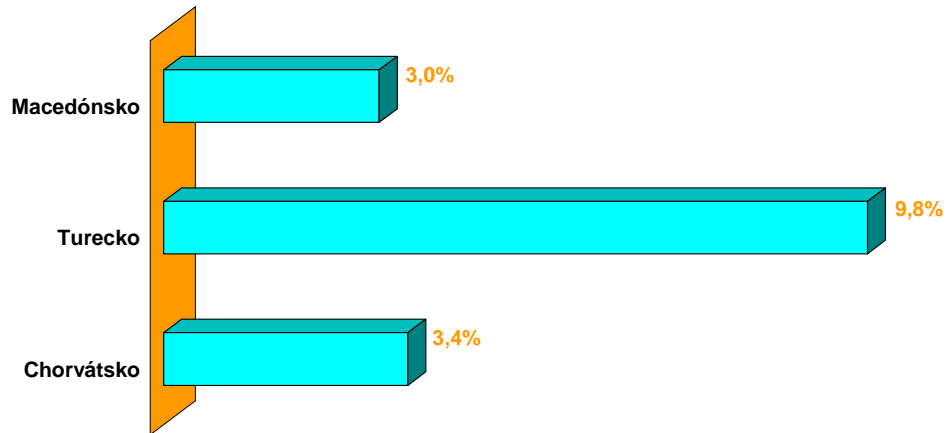
Obr. 4 Miera nezamestnanosti jednotlivých kandidátskych krajínach [v %]

Obr. 5 HDP na obyvateľa v roku 2006 v jednotlivých kandidátskych krajínach [v USD]

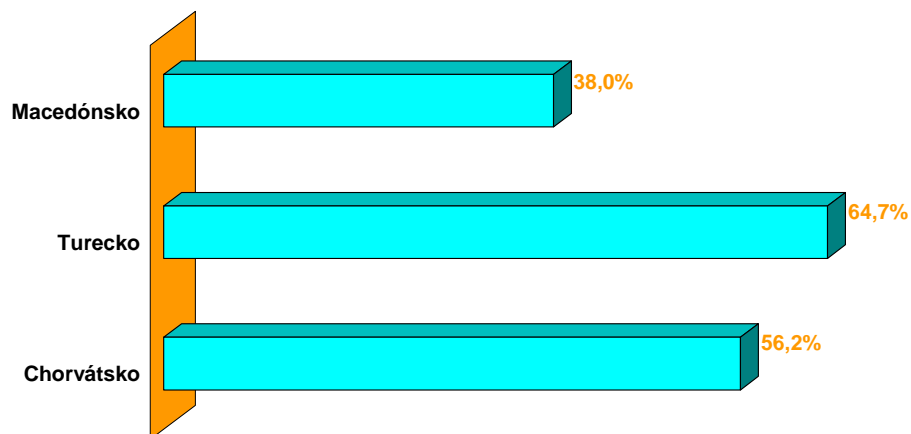
Rast HDP v Chorvátsku bol z najväčšej časti vyvolaný veľkými investíciami do výstavby cestnej infraštruktúry. Vo vzťahu k predošlým rokom sa spomalil rast osobnej spotreby. Hrubý domáci produkt na obyvateľa v tejto krajine roku 2006 bol 10 680 USD

na obyvateľa. Podiel hrubého domáceho produktu na obyvateľa v roku 2006 v Macedónsku bol 3 024 USD. Hrubý domáci produkt na obyvateľa v Turecku v roku 2006 bol 5130 USD.

Obr. 6 Porovnanie inflácií v roku 2006- v jednotlivých kandidátskych krajinách [v %]

Inflácia v roku 2006 v Chorvátsku bola 3,4%, a v Macedónsku 3%. Turecko malo v uvádzanom roku infláciu až 9,8%.

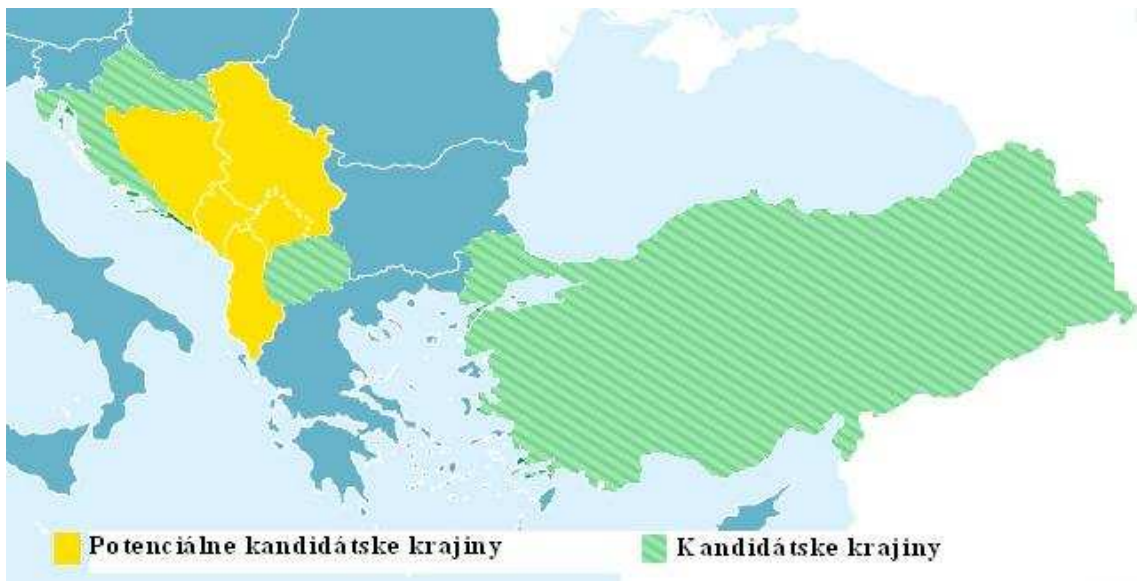
Obr. 7 Porovnanie verejného dlhu kandidátskych krajín, rok 2006 [v % HDP]

Najväčší verejný dlh má Turecko (64,7%), nasleduje Chorvátsko s 56,2% a na poslednom mieste je Macedónska s 38%.

4.5 Potenciálne kandidátske krajiny

Potenciálne kandidátske krajiny sú:

- ◆ Albánsko
- ◆ Bosna a Hercegovina
- ◆ Čierna Hora
- ◆ Kosovo v zmysle rezolúcie č. 1244 Bezpečnostnej rady OSN
- ◆ Srbsko

Obrázok 8 Potenciálne a kandidátske krajiny uchádzajúce sa o členstvo v EÚ
Zdroj: Európska komisia

Krajinám západného Balkánu – Albánsku, Bosne a Hercegovine, Čiernej Hore a Srbsku vrátane Kosova v zmysle rezolúcie č. 1244 Bezpečnostnej rady Organizácie Spojených národov– bolo prisľúbené členstvo v EÚ, keď naň budú pripravené.

Bosna a Hercegovina dostala ako aj ostatné štáty Západného Balkánu prisľub Európskej únie, že sa s ňou ráta ako s budúcou členskou krajinou. Prvý formálny krok bol urobený v roku 2005, keď po správe Komisie a odobrení Radou začali rokovania o Stabilizačnej a asociačnej dohode.

Pokiaľ ide o vzťahy s EÚ, osamostatnenie Čiernej hory prispelo k začatiu rokovaní o Stabilizačnej a asociačnej dohode, považovanej za prvý krok k členstvu, už nebolo viazané na splnenie podmienok, ktoré dostalo Srbsko, ale boli vytvorené nové.

Albánsko patrí medzi ekonomicky menej vyspelé krajiny Európy. Poľnohospodárstvo tvorí dôležitú časť národného hospodárstva, je to značne agrárna

krajinu. Už od pádu komunistického režimu na začiatku 90. rokov začalo z Albánska odchádzať mnoho ekonomických migrantov, najmä do Talianska. Moderný politický vývoj vážne poznamenala kríza v polovici 90. rokov, kedy po ekonomickom krachu, spôsobenom zrútením sa finančných pyramídových hier, nasledovala politická nestabilita. Situácia sa postupne stabilizovala a dnes je krajina relatívne pokojná. Tirana má politickú ambíciu dostať sa do Európskej únie, musí však ešte prejsť ďalekú cestu (Európska komisia, 2007).

5 ZÁVER A NÁVRH NA VYUŽITIE POZNATKOV

Európska integrácia priniesla polstoročie stability, mieru a ekonomickej prosperity. Pomohla zvýšiť životnú úroveň, vytvoriť vnútorný trh, zaviesť euro a posilnila hlas únie vo svete. Snaha vytvoriť inštitúciu vedúcu k užšiemu spojeniu medzi národmi Európy sa zrodila na ruinách druhej svetovej vojny. Prvotným cieľom bolo a je aj dnes zaistiť mier, prosperitu i novú budúcnosť pre kontinent, ktorého politické a ekonomické základy sú porušené. Základným cieľom únie je podporovať udržateľný a vyvážený ekonomický a sociálny pokrok najmä vytvorením zóny bez vnútorných hraníc, posilňovaním ekonomickej a sociálnej súdržnosti a zavedením hospodárskej a menovej únie s jednotnou menou.

Z výsledkov práce vyplýva, že Chorvátsko ma stabilné demokratické inštitúcie, a nemá žiadne väčšie problémy s vládou zákona a rešpektovaním základných práv.

Podľa Rady Európskej únie Chorvátsko musí vyvinúť viac úsilia v oblasti menšinových práv, návratu utečencov, reformy súdnictva, regionálnej spolupráce a boja proti korupcii. Zaobchádzanie s menšinami (špecifikované v Kodanských kritériách) je v Chorvátsku problematické. Chorvátsko už teraz má fungujúcu trhovou ekonomiku na takom stupni rozvoja, a takú stabilnú, ako niektoré členské štáty EÚ. Komisia ocenila úsilie krajiny o dosiahnutie „značného stupňa makroekonomickej stability s nízkou infláciou“. Potrebné ďalšie úsilie v oblasti sektora súdnictva, verejnej správy, práv menšín, reštrukturalizácie ťažkého priemyslu. Rok 2010 bol v tých najoptimistickejších scenároch už viackrát spomínaný ako možný rok vstupu Chorvátska do EÚ. Barrosove vyjadrenie je však prvým oficiálnym signálom z radov Komisie, ktoré naznačuje, že koniec roka 2010, resp. začiatok 2011 je pre Chorvátsko reálny cieľ.

Hlavné reformy, ktoré Turecko urobilo za niekoľko posledných rokov: zrušilo zákaz vysielania v kurdskom jazyku v roku 2002, Turecký parlament zrušil trest smrti v auguste 2002, zakázalo diskrimináciu žien dodatkom k ústave v máji 2004, postavilo mimo zákona všetky formy mučenia a zaviedlo tvrdé tresty, a to odobrátím slobody od troch do dvanástich rokov, Tureckí generáli prišli o časť moci prostredníctvom reformy Národnej bezpečnostnej rady, ktorá má teraz len poradnú funkciu. Nad obranným rozpočtom získal kontrolu parlament, urobilo kroky na zmiernenie byrokratických reštrikcií vzťahujúcich sa na nemuslimské menšiny.

Predseda EK José Manuel Barroso ako aj Komisar pre rozširovanie Olli Rehn 7.11.2006 (Rozširovanie EÚ, 2006) naznačili, že by radi predišli úplnému či čiastočnému pozastaveniu prístupových rokovaní s Tureckom.

Prístupové partnerstvo stanovuje, že rokovania môžu byť ukončené až po roku 2014, plánovanom dátume zavedenia nového Finančného rámca EÚ. Prístupové rokovania môžu byť prerušené v prípade porušovania hlavných princípov EÚ.

Macedónsko súrne potrebuje reformu polície a súdnictva, pričom dôraz musí klásť najmä na boj proti korupcii a obchodovaniu s narkotikami.

Pridanou hodnotou, ktorú môže priniesť Macedónsko do EÚ, by mala podľa oficiálnych predstaviteľov byť fungujúca multietnická spoločnosť. Tá prešla najväčšou krízou v roku 2001, ktorú sa medzinárodnou bezpečnostnou asistenciou a sprostredkovaním podarilo dostať pod kontrolu. Macedónsko bolo najmenej rozvinutou juhoslovanskou zväzovou republikou s výraznou absenciou infraštruktúry.

6 POUŽITÁ LITERATÚRA

- EUROPEAN COMMISSION. 2004. *Enlargement 2004 and 2007*. In: Dokumenty.(online). Brusseels: European Commission, 2004. [cit.2008-25-01]. Dostupne na internete: <<http://europa.eu/scad plu/leg/en/s40016.htm>>
- EURÓPSKA DOKUMENTACIA. 1999. *ABC komunitárneho pravá : Úvod: Od Paríža cez Rím do Maastrichtu a Amsterdamu*, 1999str.7 ISBN 80-968152-6-1
- EUROPSKA KOMISIA, 2008. *Regionalna politika-Nastroj predstupovej pomoci, 2008* , [cit.2008-15-04] Dostupne na internete : <http://ec.europa.eu/regional_policy/funds/ipa/index_sk.htm>
- EURÓPSKA KOMISIA,2006, *Fakty a údaje o CFP Základné údaje o Spoločnej politike v oblasti rybolovu a chovu rýb* Luxemburgsko: Úrad pre vydávanie úradných publikácií Európskych spoločenstiev 2006 – 37 s. — 14,8 x 21 cm ISBN 92-79-00912-5
- EURÓPSKA ÚNIA, *Abc o európskej únii :Kandidátske krajiny a prístupové kritéria*. [cit.2008-24-02]. Dostupne na internete: <http://www.europskaunia.sk/kandidatske_krajiny>
- EUROPSKA UNIA,2004,*Pakt stability a rastu*,2004 [cit.2008-10-04] Dostupne na internete: <<http://www.euractiv.sk/pakt-stability-a-rastu>>
- EUROPSKA UNIA,2006,*ABC o Európskej únii*,2006 [cit.2008-10-04] Dostupne na internete: <http://www.europskaunia.sk/kandidatske_krajiny>
- EUROPSKY PARLAMENT, 2004. *Sprievodca Európskym parlamentom*. Bratislava : Informačná kancelária Európskeho parlamentu na Slovensku, 2004. 105str. ISBN 80-969241-0-9.
- FIALA,P., PITROVA, M. 2003. *Európska únie*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultúry, 2003. ISBN 80-7325-015-2.
- FONTAINE,P.1998. *Európa v desiatich bodoch*. 3. Vyd. Luxemburg : Úrad pre oficiálne publikácie Európskej unie,1998. 157 s. ISBN 80-88848-47-4
- HORVATH,Z. 2004. *Príručka Európskej únie* . Bratislava : Inštitucionálna štruktúra Európskej unie,2004.520 s. ISBN 80-89102-09-3.
- KARAS V., KRALIK A., 2004. *Európske pravo*. Trnava : Ciele európskych spoločenstiev a Európskej únie 2004. 17str. ISBN 80-8078-001-3.
- KARAS V., KRALIK A., 2004. *Európske pravo*. Trnava : Povojnová Európa a jej usporiadanie 2004. 17str. ISBN 80-8078-001-3.

KIRSTY HUGHES, 2004, *Turkey and the European Union: Just another Enlargement? Exploring the Implications of Turkish Accession*, 2004, [cit.2008-03-03] Dostupne na internete:<<http://www.europeum.cz>>

KOMISIA EURÓPSKYCH SPOLOČENSTIEV, Oznámenie komisie európskemu parlamentu a rade, *Stratégia rozširovania a hlavné výzvy na roky 2007 – 2008*, Brusel, 6.11.2007

KONIG, LACINA, PRENOSIL. 2006 *Učebnice európske integrace*, Histórie a motívy európske integrace, 2006. 24 str. ISBN 80-7364-022-8.

VAŠA EUROPA, 2005. *Ústava Európskej únie a jednotlivé zmluvy, ktoré jej predchádzali*, 2005, [cit. 2008-09-04] Dostupne na internete:
<<http://www.vasaeuropa.sk/index.php?i=269>>

VEL'VYSLANECTVO CHORVÁTSKEJ REPUBLIKY V SLOVENSKEJ REPUBLIKE, 2006. *Základné znaky hospodárstva Chorvátskej republiky*. Bratislava, [cit.2008-25-01] Dostupne na internete: <<http://sk.mfa.hr/?mh=278&mv=1566>>

WEIDENFELD, W. a i. 1997. *Európa od A po Z* : sprievodca európskou integráciou. Bratislava : Sprint, 1997. 271str. ISBN 80-88848-40-7.

ZLÝ , B. 1997. *Európska únia a integračné procesy od A až do Z*. Ostrava : MONTANEX a.s. , 1997. 180 str. ISBN 80-85780-86-0.

Zdroje z internetu:

http://europa.eu/abc/european_countries/candidate_countries/croatia/index_sk.htm [20-05-2008]